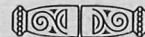

ПОЛИЦИЈСКИ
ПОДСЕТНИК

од

Д. Ђ. АЛИМПИЋА

(ЧЕТВРТО ДОПУЊЕНО ИЗДАЊЕ)

БЕОГРАД
ИЗДАВАЧ: КЊИЖАРА ГЕЦЕ КОНА
1, Кнез Михаилова улица 1,
1914

I. ОПШТИ ДЕО

ПОЛИЦИЈА И ЊЕН ЗАДАТАК.

Први, а у исто доба и најважнији задатак полиције, састоји се у **одржању реда у земљи**. Тек кад је овај задатак испуњен како треба, јавља се још једна не мање важна а при том веома узвишена дужност полиције: **старање о личној и имовној безбедности грађана**.

Без реда и безбедности, односно без полиције, тешко је и појмити једну уређену државу, јер каква би изгледала та држава, у којој би сваки радио шта хоће, и у којој, опет, нико не би био сигуран ни са својом личношћу ни са својом имовином? С стога се полиција и јавља као најстарија државна установа, која је постала у исто доба кад и држава, и без које се ова последња не може ни замислити.

Према свему овом, **полиција се може дефинисати као државна установа за одржање реда у земљи и заштиту личне и имовне безбедности грађана**.

Ова два битна задатка сваке полиције: **одржање реда и старање о личној и имовној безбедности грађана** повлаче за собом и многе друге задатке, од којих су најглавнији ови:

- а) *Спречавање казнимих дела.*
- б) *Испраживање њихових учинилаца.*

в) *Старање о извршењу закона и одлука појединих власти, и*

г) *Старање о здрављу и јавном моралу грађана.*

Ово су дужности полиције у целом свету, па и код нас. Из њих се да лако увидети, да је полиција једна од најважнијих и најкориснијих државних установа.

Подела земље у погледу полицијском.

Краљевина Србија у погледу полицијском подељена је на ових 29 округа: *Београдски, Битољски, Брегалнички, Ваљевски, Врањски, Звечански, Косовски, Крагујевачки, Крајински, Крушевачки, Кумановски, Моравски, Нишки, Охридски, Пиротски, Подрински, Пожаревачки, Призренски, Пријеполски, Рашки, Руднички, Скопски, Смедеревски, Тешовски, Тиквешки, Тимочки, Топлички, Ужички и Чачански.*

Највећа полицијска власт у једном округу јесте *окружно начелство*, коме на челу стоји *Окружни Начелник*.

Градови, у којима постоје начелства, називају се *окружним*, а то су ови: *Београд* за округ Београдски, *Битољ* за Битољски, *Штип* за Брегалнички, *Ваљево* за Ваљевски, *Врања* за Врањски, *Митровица* за Звечански, *Приштина* за Косовски, *Крагујевац* за Крагујевачки, *Негошин* за Крајински, *Крушевац* за Крушевачки, *Куманово* за Кумановски, *Буџија* за Моравски, *Ниш* за Нишки, *Охрид* за Охридски, *Пирот* за Пиротски, *Шабац* за Подрински, *Пожаревац* за Пожаревачки, *Призрен* за Призренски, *Пријеполје* за Пријеполски, *Нови Пазар* за Рашки,

Горњи Милановац за Руднички, *Скопље* за Скопски, *Смедерево* за Смедеревски, *Тешово* за Тешовски, *Кавадарци* за Тиквешки, *Зајечар* за Тимочки, *Прокупље* за Топлички, *Ужице* за Ужички и *Чачак* за Чачански.

Окрузи су даље подељени *на срезове* у којима су представници полицијских власти *Срески Начелници*, а срезови на општине, у којима *Општински Председници*, под надзором среских начелника, обављају *извесан* део полицијске власти.

У старим и новим границама Србије данас постоје ови срезови: *Азбуковачки — Љубовија, Алексиначки — Алексинац, Ариљски — Ариље, Бањски — Соко Бања, Белопаланачки — Бела Паланка, Белички — Јагодина, Бољевачки — Бољевац, Битољски — Бишољ, Брзопаланачки — Јабуковац, Ваљевски — Ваљево, Велешки — Велес, Власотиначки — Власотинци, Вучиштрски — Вучиштрн, Галички — Галичник, Гњилански — Гњилане, Голубачки — Голубац, Горски — Враниште, Грачански — Приштина, Грочански — Гроцка, Грузански — Крагујевац, Дебарски — Дебар, Дежевски — Нови Пазар, Деспотовачки — Деспотовац, Добрички — Прокупље, Дојрански — Дојран, Доњополошки — Тешово, Драгачевски — Гуча, Дренички — Лауша, Ђевђелијски — Ђевђелија, Жеглиговски — Куманово, Жички — Краљево, Жупски — Александровац, Заглавски — Књажевац, Зајечарски — Зајечар, Звишки — Кучево, Златиборски — Чајетина, Јабланички — Лебане, Јадрански — Лозница, Јасенички (округ крагујевач.) — Аранђеловац, Јасенички (окр. смедерев.) — Паланка, Качанички — Качаник, Качерски — Рудник, Кичевски — Кичево, Кључки — Кладово,*

Колубарски (окр. београд.) — Лазаревац, Колубарски (окр. ваљев.) — Мионица, Копаонички — Брус, Косанички — Куришумлија, Космајски Сопот, Кочански — Кочане, Крагујевачки — Крагујевац, Крајински — Салаш, Крашовски — Крашово, Кривоаланачки — Крива Паланка, Крушевски — Крушево, Лапски — Подујево, Левачки — Рековац, Лепенички — Рача, Лесковачки — Лесковац, Лужнички — Бабушница, Љубићки — Прељина, Малешки — Берово, Масурички — Сурдулица, Мачвански — Богашић, Милшевски — Пријеиоље, Моравички — Ивањица, Мишровачки — Мишровица, Млавски — Пештровац, Моравски (окр. пожаречач.) — Жабари, Моравски (окр. нишки) — Прџиловица, Мориховски — Бишољ, Негошински (окр. крајин.) — Негошин, Негошински (окр. тиквешки) — Негошин, Неродимски — Урошевац, Нишавски — Пирош, Нишки — Ниш, Нововарошки — Нова Варош, Овчеполски — Св. Никола, Орашки Вел. Орашје, Охридски — Охрид, Параћински Параћин, Подгорски (окр. ваљев.) — Каменница, Подгорски (окр. призрен.) — Сува Река, Подрумски — Ораховац, Подунавски — Смедерево, Пожаревачки — Пожаревац, Пожешки — Пожега, Пољанички — Владичин Хан, Поречки (окр. тетов.) — Брод, Поречки (окр. крајин.) — Д. Милановац, Посавски (окр. ваљев.) — Обреновац, Посавски (окр. београд.) — Умка, Посавошманавски — Владимирци, Поцерски — Шабач, Преспански — Ресан, Прешевски — Прешево, Прибојски — Прибој, Прилепски — Прилеп, Прокупачки — Прокупље, Пчињски — Врање, Радовишки — Радовиште, Ражањски — Ражањ, Рађевики — Крупањ, Рамски — Вел. Градиште, Расински — Крушевац, Рачански —

Бајина Башта, Ресавски — Свилајнац, Сврљишки — Дервен, Сјенички — Сјеница, Скопски — Скопље, Струшки — Струга, Студенички — Рашка, Таковски — Горњи Милановац, Тамнавски — Уб, Темнићки — Варварин, Тимочки — Краљево Село, Трнавски — Чачак, Трстенички — Трстеник, Ужички — Ужице, Хомољски — Жагубица, Царевоселски — Царево село, Црногорски — Косјерић, Шарпланински — Призрен, Штавички — Тушин и Штипски — Штип.

Поред овога, у унутрашњости Србије постоје још и четири стална полицијска комесаријаша: у Нишу, Скопљу, Ђевђелији и Пироту, којима на челу стоје *Комесари*. Дужност ових комесара јесте старање о путницима.

Београд, као престоница Краљевине и највећи град у земљи (броји око 100.000 становника), има своју засебну полицијску Управу — Управа Града Београда — којој је на челу *Управник Београда*.

Као год што су окрузи подељени на срезове, тако је и Београд подељен на одељке — квартаве — којих има 6 на броју: *Варошки, Теразијски, Дунавски (Дорћолски) Савски (Савамалски) Врачарски и Палилулски*.

Службу полицијску по квартовима обављају *Чланови Квартова* са потребним бројем *писара* званичника и *жандарма*.

Сем квартава, у Београду постоје још и три комесаријата: *Железнички, Савски и Топчидерски*, од којих прва два воде поглавито старање о путницима, а последњи — *Топчидерски* — поред тога врши и оне дужности које и квартави, само у много мањем обиму.

Над свима квартовима и комесарима постоји, као надзорна власт, *Управа Града Београда*, која је састављена из ових одељења: *кривичног, административног, извршног, лекарског, грађевинског и пријавног*.

Као највећа полицијска власт у земљи, која води надзор над свима осталим и издаје им потребна упуства и наредбе, јесте **Министарство Унутрашњих Дела** коме на челу стоји **Министар**.

Поред *Министарства Унутрашњих Дела*, у Краљевини Србији постоје још и ова министарства: *Војно* за послове који се тичу војске, *Спољних Послова* за односе земље са страним државама, *Финансија* за државно газдинство, *Народне Привреде* за послове који се тичу народног привређивања и благостања, *Правде* за судске ствари, *Просвете* и *Црквених Послова* које се брине о јавној настави и вери у целој земљи и *Грађевина* које води старање о државним грађевинама, јавним друмовима и јавном саобраћају у опште. Под ово министарство још потпадају државне железнице, поште и телеграфи.

О жандармерији у опште.

Жандармерија је орган државних полицијских власти за одржавање реда, спокојства и сигурности у земљи, за извршење наредба полицијских власти и за гоњење криваца. (чл. 1. зак. о жандармерији).

Жандармерија, као део војске, по унутрашњој својој организацији стоји под Министром Војним, а као орган јавне безбедности она је

под Министром Унутрашњих Дела и његовим органима (чл. 10. зак. о жандармерији).

Жандармерија се попуњава из добровољаца. Првенствено право имају подофицири активне војске и другог позива, и писмени.

Ну, да неко у опште буде примљен у жандармерију, потребно је:

а) да је српски грађанин (поданик);

б) да је доброг владања и понашања, што треба да посведочи војничка исправа за оне који се непосредно из војске јављају, и општинско уверење за оне који долазе из грађанства;

в) да је нежењен или удов без деце;

г) да није млађи од 25 нити старији од 35 год., и

д) да је потпуно способан за војну службу према прописима за стални кадар (чл. 12. зак. о жандармерији).

Као што се види из овога што смо до сада казали о жандармерији, она је саставни део државне полиције, те су према томе и *жандарми органи државне полицијеке власти за одржање реда, заштити личне и имовне безбедности грађана, спречавање казнимих дела, истраживиње њихових учинилаца, извршење закона и одлука судских, и чување здравља и јавног морала грађана*.

Да би могли одговорити овоме своме тешком и узвишеном задатку, неопходно је потребно да жандарми буду темељно упознати са својим многобројним дужностима и правима, о којима је реч у другом делу ове књиге.

Односи жандарма према грађанима и њихово владање и понашање у служби и ван ове.

Жандарми су дужни у свакој прилици показати се достојни своје дужности и поверења које је с њом скопчано. Да би одговорили овоме своје задатку:

1. Они морају свагда и према сваком бити учтиви, озбиљни, разборити, смотрени и непренагљени.

2. Они не смеју никад опором и на увредљиви начин са људима поступати.

3. При свакој службеној радњи, жандарми су дужни придржавати се најтачније закона и наредба претпостављених им власти.

4. Они су обавезни безусловно покоравати своје у служби претпостављеном.

5. Они морају свагда бити трезвени; не смеју се одавати бешчасном владању и неуредностима; не смеју беспослени остајати по меканама и кафанама.

6. Они морају избегавати понашање које изазива поругу и подсмех код публике.

7. Као органи полицијске власти, жандарми нипошто не смеју радити оно што другима забрањују.

8. Примање поклона, награде или напојнице од приватних лица за послове који су у вези са службом, најстроже се забрањује.

9. Добри жандарми увек ће се старати да озбиљност и строгост своје службе измире са привичношћу, часношћу и учтивошћу.

10. У односу са публиком жандарми се нарочито морају чувати грубих и сурових израза, као год и шале.

11. Ма каква била ствар у којој жандарми као органи власти интервенишу, они морају сачувати своју озбиљност и своју мирноћу, старајући се увек да прво разлосима осигурају извршење свога задатка.

12. Измеђе себе жандарми се никад не смеју свађати ни препирати пред публиком, а још мање смеју један другог оговарати. Све личне несугласице морају се заборавити за време вршења службе, а њихово приватно владање и понашање треба да заслужије опште поштовање.

13. Жандарми су дужни држати у тајности све добивене заповести, осим оних које се по нарочитом послу морају саопштити другима.

Где жандарм добије од полицијске власти непосредно заповест, ту ће он њој непосредно извештај о извршењу поднети.

14. Кад жандарми улазе у државна и општинска надлештва морају бити пажљиви. У овим приликама, ни иначе при вршењу службе, не смеју пушити.

15. Жандарми, кад су на служби, не смеју ићи по јавним местима, а кад нису на служби онда само по дозволи свога старешине.

Као најглавније карактерне црте жандарма јесу: *неподмитљивост, искреност, истинитост, умешност, прилежање и чување шајне.*

Принадлежности жандарма.

Жандармеријски подофицири и редови имају ове принадлежности.

1. Плату.

2. Наоружање с оружним прибором и муницијом.

8. Одело.
4. Спремену и прибор.
5. Стан, огрев и осветљење.

Плата се дели на систематичну и додатке. Систематична плата једнака је за поједине чиновне и звања, а додаци су двојаки: коњички за исхрану и куповину коња, и лични за храну жандарма.

Жандармеријски подофицири и редови улажу од своје плате у инвалидски фонд као и војници сталног кадра, и услед тога имају права на потпору из овог фонда по постојећим прописима о томе.

Кад жандарм болује у државној војној болници онда за издржавање, лечење и неговање плаћа 0·50 дин. дневно. Но ако се разболео или обранио вршећи службу у потерама зликоваца, хајдука и кријумчара, онда неће плаћати ништа, већ ће трошак пасти на терет жандармеријског буџета.

Кад жандарми спроводе кривца из једног места у друго, а тако исто и кад се премештају, добијају по 2 динара дневно у име путних трошкова, а ако имају бесплатан подвоз, онда 1 динар дневно. Њихов путни трошак пада на терет кривца, а ако се не може од овога наплатити, онда на терет фонда за издржавање сиротних апсеника и њихових спроводника. За све друге службе, ма било и ван места редовног становања, жандарми не добијају никакву накнаду.

Наоружање с оружним прибором и муницијом, одело, спремену и прибор коњски, прописује Краљ Уредбом на предлог Министра Војног, а у споразуму са Министром Унутрашњих Дела.

Ако жандарми што год од овога упропасте небрежењем, отуђивањем или утајом, наплатиће се од њихове плате и имовине.

Коњички жандарм набавља сам коња, који треба да одговара пропису за јахаћег коња у војсци.

Стан, огрев и осветљење добијају жандарми такође од државе, у истој количини као и војници сталног кадра.

Награде жандарма.

Жандарми се награђују: јавним похвалницама, повишицама на рокове и новчанам наградама за особите случајеве.

Годишња повишица на рокове ова је:

После 3 год. службе	96 динара
„ 5 „ „	144 „
„ 10 „ „	192 „

Награда је за особите случајеве: кад жандарм ухвати кривца који је покрао државно или приватно добро, или у опште кад покаже особиту ревност у вршењу своје службе.

Количину награде одређује Министар Унутрашњих Дела.

О кривичним делима у опште.

Сви они поступци људски, који би били у противности са прописима кривичних закона, те се ради тога, у општем интересу, морају спречавати и кажњавати, називају се кривичним делима.

Сва кривична дела подељена су на три групе: **злочине, преступе и иступе.**

Злочини су она кривична дела која закон кажњава смрћу, робијом или заточењем, као што су: убиства, хајдуковања, разбојништва, јатаковања, паљевине, опасне крађе, прављење лажног новца и т. д.

Преступи су она кривична дела која закон кажњава затвором већим од месец дана, или новчаном казном већом од 300 динара, као што су: просте крађе, утаје, преваре, лаке телесне повреде, увреде, противстајање власти и т. д. и најзад

Иступи су она кривична дела која закон кажњава затвором до месец дана или новчаном казном до 300 динара.

Сва ова дела извиђа, а иступе још и пресуђује месна полицијска власт. За пресуђење злочина и преступа надлежни су само судови.

Скуп свију законских прописа и упута, по којима полицијска власт извиђа и пресуђује иступе, сачињавају тако звану *Полицијску Уредбу*.

За једну кривицу иступне природе кривац се може осудити на:

1. *Зашвор.*
2. *Новчану казну.*
3. *Прогонство.*
4. *Надзор и*
5. *Одузимање извесних ствари.*

Сама, пак, кривица се може доказати:

1. *Признањем окривљеног.*
2. *Исказом сведока (најмање двојице).*
3. *Исказом заклетог полицијског органа.*

4. *Увиђајем на лицу места, и*
5. *Сасшавом више основа иодозрења.*

Да би се исказ једног полицијског органа могао сматрати као потпун доказ за постојање дела — кривице иступне природе — мора потицати из личног уверења, то јест не може бити заснован на претпоставкама, причању других и т. д. Само онда, кад орган полицијске власти сведочи да је иступника на делу видео, затекао или ухватио, моћи ће се његов исказ сматрати као потпун доказ за кривицу дотичног лица.

Ваља још запамтити, да се ђаци и деца испод 12 година не кажњавају за иступне кривице, већ се први предају школској власти, а други родитељима ради казне.

II. ПОСЕБНИ ДЕО.

А

Авлије, као и куће, дућани и све радионице у опште, морају се увек одржавати у највећој чистоћи. Нарочито се мора пазити да се нечиста, прљава, па чак и сапуњава вода не излива из авлије на улицу, као и да се ђубре по авлијама не пали. За сваку нечистоћу, па и ову по авлијама, мора се претходно одговорно лице опоменути да је отклони, па тек ако не послуша опомену, треба га доставити претпостављеној власти ради узимања на одговор. Без претходне опомене не може се нико казнити за нечистоћу (§ 329. т. 8. и 9. кривич. зак. и тач. 44. полицијских наредаба за Београд).

Ајдук, види хајдук.

Алвације, као и сви продавци животних намирница у Београду, морају бити здрави, чисто обучени и кратко ошишани; морају по врх одела носити чисту белу кецељу, која ће им покривати прса, трбух и ноге до колена; на глави морају имати белу капу. Алвације, специјално, морају имати још и сандучиће са стакленим поклопцима, у којима ће држати свој еспап (тач. 46. полицијских наредаба за Београд). Алвацију, који не би испуњавао ове ус-

лове, треба привести кварту. За остала места важе наредбе месних полицијских власти.

Апотеке се не могу отворити без одобрења Министра Унутрашњих Дела, нити се смеју затворити без знања месне полицијске власти. Противно поступање казнимо је по чл. 24. тач. 28. закона о уређењу санитетске струке и чувању народнога здравља.

Апсеници, види **Притвореници**.

Астали се не смеју износити испред кафана, механа и гостионица у престоници. Но у улицама широким и са широким тротоарима може Управа Београда допустити изношење астала, и то само један ред. А изузетно, према нарочитим месним приликама, може допустити и више реди. Личности, које би радиле противно овом наређењу, биле би криве за кривицу из тач. 30. полицијских наредаба за Београд и с тога их треба доставити кварту. За остала места важе наређења месних полицијских власти.

Аутомобили се не могу употребљавати за возњу и саобраћај без одобрења месне полицијске власти, а у престоници Управе Града Београда (тач. 37. полицијских наредаба за Београд).

Ашчије, које такође спадају у ред продаваца животних намирница, морају у погледу одела и чистоће одговарати свима условима, којима и ови, а сем тога морају једанпут месечно ићи на преглед санитетско-полицијском лекару у своме кварту (види опширније продавци животних намирница).

Ашчанице у Београду могу се отворити само по одобрењу Управе Града Београда. Чак и сопственик зграде не сме ову издати под зкуп за ашчијску радњу, док је стручна комисија претходно не прегледа и не изда одобрење да се у њој може обављати ова радња. Свака ашчаница мора имати три пространа одељења, и то: дућан или трпезарију, кујну са огњиштем и собу са обитавање газде и млађих (ако нема засебног стана). У дућану и кујни забрањено је спавати и спаваће одело или хаљине држати. Сва одељења морају се најмање једанпут у три месеца кречити, а два пута недељно изрибати или опрати. Намештај у дућану, као: клупе, столови, тезге, ћепенци и т. д. мора бити направљено од чистих, рендисаних дасака. Судови увек морају бити чисти, а они у којима се јело готови и млеко вари још и калајисани. Сир, кајмак и остала јестива не смеју се нипошто у старе или исписане хартије завијати. За сир мора бити нарочита дрвена кашика и не сме се никако рукама брљати и вадити. Кашике и виљушке за јело могу бити од паквона или дрвета, а никако од олова или блеха. Свако противно поступање треба доставити кварту. (Правила за млекарнице и ашчанице у Београду).

Б

Бакали. Наређења законска која се односе на бакале, а о којима полицијске власти морају видети рачуна, ова су:

а) § 28. додатка уредби о механама, који им забрањује крчмљење вина, пива, бермета и

подобних пића, и прописује казну од 10 до 30 талира за противно поступање.

б) § 364. тач. 1, и 2. кривичног закона, који им забрањује да своје радње држе отворене у све недељне дане и у све оне празнике, који су у законику поименце означени (види *Радње*). Повреда ових законских прописа повлачи казну од 10 до 50 динара.

в) § 382. тач. 4. кривичног зак. који прописује казну од 3 до 30 дана затвора за бакале и све продавце у опште, који би своју робу, као што је нпр. брашно, маст, восак, туцана паприка, бибер, и т. д. а у циљу што веће добити, мешали са другим примесима, као нпр. маст са лојем, паприку са туцаном циглом итд.

г) Чл. 1. правила о држању и продаји отрова и отровних ствари, који им забрањује продају ових ствари без нарочите дозволе (види *Ошров и ошровне ствари*). За оне, који би се огрешили о овај законски пропис, предвиђена је казна у чл. 24. тач. 25. закона о уређењу санитетске струке и чувању народног здравља.

Специјално за Београд постоје и правила Управе Града Београда о пренашању, стоваривању, држању, продавању и употреби петролеума и других запаљивих материја, која забрањују бакалима (чл. 9.) да могу у својим дућанима држати пречишћени петролеум, шпиритус, терпетинско уље и терпетински фирнајз у количинама већим од 50. килограма, а бензин у количинама већим од 25. килограма.

Балови, види **Забаве.**

Баре и локве пред кућом, дућаном или плацем морају се испунити на опомену органа полицијске власти (§ 329. тач. 10 крив. зак.).

Барут. Трговци који продају барут, барутну муницију, ватрометна тела и припаљаче могу држати у дућанима само 3 килограма ових предмета, а у згради дућанској још 5 килограма. Само у случају какве изванредне потребе може се у дућанској згради држати 10 килограма, али тек по одобрењу полицијске власти. Одаја, у којој су ови предмети смештени, мора бити потпуно одвојена од осталих простора и увек закључана. Веће количине ових материја могу се држати само у магацинима које претходно мора прегледати полицијска власт (ово не важи за војне магацине). Као све распрскавајуће материје, тако исто и барут и барутна муниција не смеју се продавати лицима испод 17 год. Тако исто не сме се барут продавати у већој количини од 1 и по килограма без одобрења месне полицијске власти. Сваки поступак, противан овим наредбама, кажњив је по чл. 7. полицијских наредба за Београд и тач. 32. § 329 крив. закона, и с тога о њему треба одмах известити претпостављену власт.

Бегунци војни морају се хватати и без наредбе војних власти (наредба Управе Београда Бр. 33944/1903 г.). Закон сматра за бегунце све оне војнике који се из трупе, или са службе или из војног притвора или затвора самовољно удале, или кад по истеку одобреног им одсуства на дужност не дођу, у редовном стању до 7 дана, а у ратном стању до 3 дана (чл. 63. војног казненог закона). Војне бегунце страних држава, ако немају доказа да су се јавили власти, треба привести претпостављеној власти.

Бербернице се морају одржавати у нај-

већој чистоћи. За свако лице, које се шиша или брија, мора се употребити чист чаршав или убрус; прашење лица после бријања може се вршити само са неупотребљеном фатом; сапунаше лица врши се рукама, и оне се морају претходно опрати; бријачи, маказе и машине за шишање после сваке употребе морају се очистити и дезинфиковати. За лица, оболела од кожних болести, бербери морају имати нарочити алат, који ни у ком случају не смеју употребити за друга лица, а и њега после сваке употребе морају дезинфиковати. Пуштање пијавица или крви са чарком и вађење зуба допуштено је само оним берберима, који за то имају нарочито одобрење Управе Града Београда. (Наредба Управе Града Београда од 8. октобра 1904. ЛБр. 2013). У осталим местима треба се управљати по наредбама месних полицијских власти.

Беснило. У интересу здравља грађанства жандарми су дужни обраћати нарочиту пажњу на бесне животиње, а нарочито на псе. Сваку бесну животињу треба безусловно убити, а ако је још кога и ујела, онда леш предати стрводеру да га сачува за лекарску секцију. У оваквим случајевима мора се сазнати ко је сопственик убијене животиње.

Оне домаће животиње, које је побеснела животиња, изуједала, треба одмах побити; ако сопственик не пристане на то, полицијска власт ће их одвојити и држати под нарочитом призором. У случају да се на њима појаве знаци беснило, треба их одмах побити.

По § 15. закона о заштити од сточних зараза у опште и о мерама за угушивање тих

зараза, сваки је дужан одмах известити своју месну полицијску власт о појави беснила на својим домаћим животињама, као и на туђим, ако су му оне поверене на чување. Ко ово не учини, кажњава се по § 42. истог закона за твором до два месеца или новчано до 300 динара, а сем тога осудиће се и на накнаду штете.

Блудничење, под којим ваља разумети и ванбрачно живљење, у интересу јавног морала и здравља мора се најенергичније гонити. Закон сматра као блуднице све оне женске које проводе блуд у виду заната. Све такве женске треба хватати и претпостављеној власти приводити, а оне које невенчано (ванбрачно) живе, ве, треба претходно доставити. И удата женска може бити кажњена као блудница само ако има доказа да проводи блуд у виду заната (тач. 6. 10. и 11. § 365. кривич. зак.)

Бозације морају у погледу одела и чистоће одговарати свима условима продаваца животињних намирница. Мимо овога, нарочито им је забрањено да мешају лед са бозом. Они то могу чинити само у оним случајевима кад имају доказа да употребљују лед вештачким путем произведен.

Болесници. Сваки пут кад се на јавном месту наиђу оболела, онесвешћена или рањена лица, жандарм ће се постарати да их одмах пренесе, и то: у болницу, ако је стање болести врло опасно; у кварт, ако му је овај ближи а болест је мање опасна. И у једном и у другом случају жандарм ће се постарати да купи што тачнија обавештења о личности бо-

лесниковој: ко је он, од куда је, где станује, има ли кога од фамилије? и т. д. Ако се у близини налази лекар, постараће се да га одмах добави. Ако се има посла са душевним болесницима, треба их привести кварту са што мање ларме и нереда.

Бравари и ковачи, који би без браве кључеве правили, или наруџбине по особеним подозривим формама и отисцима од воска израђивали, или тако зване калаузе не би добро чували, или би их другим несигурним лицима поверавали, кажњавају се по кривичном закону (тач. 7. § 382). Осим ковача и бравара само је још гвожђарским трговцима слободно држати за продају кључеве без брава, али и они не смеју такве продавати појединима, ако они не купе у исто време и браву, или не донесу своју браву са којом се кључ подудара. Жандарми су дужни на ово мотрити и о сваком противном поступку извештавати претпостављену власт.

Браник, види **Железнице**.

Бунари. Тачком 8. § 395, кривич. закона забрањено је кварити или затрпавати бунаре, чесме, кладенце и водоводе, који служе за општу потребу, а у § 309. овог истог закона прописана је казна за оне који би бунаре и кладенце намерно тровали, или би им додавали какве материје, за које би знали да могу упропастити здрављс.

Бурекије у погледу одела и чистоће подлеже одредбама за продавце животињних намирница.

В

Велосипедисти у престоници не смеју на велосипедима ићи по тротоарима, варошким шетницама и топчидерским стазама. По улицама, где света има, морају терати што је могуће спорије. При том дању морају имату звоно или трубу, ради опомене пролазника, а ноћу још и малу лампу или фењер (тач. 29. полицијских наредаба за Београд). У осталим местима треба се управљати по наређењима месних полицијских власти.

Вера, као и верски начини и обичаји, па ма чији они били, не смеју се ружити и исмевати, нити се смеју људи или деца од цркве или хришћанског закона одвраћати. Тако исто забрањено је псовати све што је по закону цркве свето, као и свака ларма, свирка и неуљудност у црквеној порти за време Божје службе. Поступање противно овом треба доставити власти (§ 362. тац. 1. и 2. и § 365. тич. 1. и 2. крив. зак.).

Верглаши у Београду не смеју ићи и свирати по улицама, кућама и јавним местима без нарочите дозволе Управе Града Београда. (Наредба Управина од 16. априла 1901. године Бр. 10196). За остала места важе наређења месних полицијских власти.

Вешање, види Самоубиство.

Вино, види Пиће.

Водовод се не сме кварити (тач. 8 § 359. крив. зак.). Нови београдски водовод својина је општине београдске. За употребу воде плаћа

се нарочита такса у 0.30 динара месечно за сваки простор (одају) у кући који није већи од 50 квадратних метара. Поред ове основне таксе постоји и споредна, која се плаћа на вишак утрошене воде и која износи 0.35 дин. на сваких 1000 литара. У случају пожара сваки сопственик дужан је воду из своје куће ставити на расположење пожарницима (чл. 1, 10, 11, 14, 23. и 26. правила за везивање новог водовода у Београду).

Водоплав. За време водоплава жандарми су дужни пазити да су мостови, друмови и сва саобраћајна средства у добром стању, а сем овога постараће се одмах и за превозна средства. Ако се појави потреба за спасавање, треба спасавати прво оне који су у највећој опасности. У овом случају, као и у случају пожара, жандарми имају права да уђу у сваку кућу и дању и ноћу (чл. 33. и 34. правила за вршење жандармеријске службе).

Војници на одсуству или привременом отпусту подлеже суђењу грађанских власти за све кривице учињене за то време (§ 9. крив. суд. поступка и § 24. полицијске уредбе).

Воскари у Београду морају имати одобрење Управе Београда за израду и продају свећа. На свакој израђеној и продаји намењеној свећи мора се налазити жиг: име и презиме сопственика радње, место израде свеће и написи: „чист восак“ или „није восак“. Сваку свећу без овога жига, која је изложена продаји, или већ продата, треба одузети, а продавца доставити кварту. Пред Саборном Црквом продаја свећа сасвим је забрањена, а пред осталим црквама

то може бити у црквеној порти по допуштењу свештеника или татора, али само на одстојању од цркве за 25. метара. (Правила Управе Града Београда за израду свећа од воска и других материја од 1. марта 1903. год. Бр. 6502). За остала места важе наредбе месних полицијских власти.

Воће незрело не сме се продавати. Ако би жандарм на исто наишао, дужан је извести претпостављену власт, те да лекар изврши преглед, и даље што треба по закону уради (§ 333. крив. зак. и чл. 9. тач. 8. санитет. зак.).

Вратар (портир), као и собне слуге и собарице по хотелима у престоници могу бити само она лица, која за то добију нарочито одобрење од Управе Града Београда. Једном дато одобрење Управа доцније може и одузети, ако се његов сопственик ма у чему покаже недостојан јавног поверења. Хотелијери, који би ова лица узели у службу без одобрења Управиног, подлеже казни по тач. 2. полицијских наредаба за Београд. У осталим местима важе наредбе месних полицијских власти.

Врачање било помоћу карата или угљевља, или ма којим другим начином, само кад се њиме распростире сујеверје, као и бајање, забрањено је, и по § 365. тач. 4. крив. закона казнимо од 10 до 30 дана затвора. Свако лице, које би се овим занимало, треба привести претпостављеној власти ако је на делу ухваћено; у противном прибавити доказе о његовој кривци проналаском лица којима је врачало и бајало.

Г

Голубови — писмоноше не смеју се држати, а ухваћени морају се одмах предати општинској, полицијској или војној власти (§ 85 под в. крив. зак.).

Гређевине нове у Београду не могу се подизати нити старе поправљати без одобрења Управе Града Београда (чл. 8. грађев. зак. за Београд). Нико не сме при подизању и оправкама грађевина или при ма каквом другом раду заузети улицу материјалом без одобрења надлежног кварта (тач. 10. полиц. наредба за Београд). У сваком случају, приликом подизања или оправки грађевина, мајстори су дужни поставити на улици знак, а ноћу истаћи фењер, да би се пролазници сачували од могућних повреда (тач. 13., 14. и 15. § 329. крив. зак.). Свако противно поступање треба доставити претпостављеној власти.

Грбови и надгробни споменици не смеју се кварити, нити се на гробовима сме нечистоћа остављати. (§ 365. тач. 5. крив. зак.).

Грб државни не сме се употребљавати без одобрења Министра Унутрашњих Дела као знак какве трговине или радње, или на печату и иначе. Онога, који то чини, треба *прво опоменути*, па ако не послуша доставити претпостављеној власти ради казне (§ 328. — а крив. зак.).

Д

Детоубиство, под којим ваља разумети убијање мале, новорођене деце од стране ма-

тера, казни се по нашем кривичном закону (§ 164) робијом, и с тога на њега жандарми морају по званичној дужности обрађати пажњу. Једновремено са овим треба пазити на употребу којекаквих средстава за побацивање деце, а нарочито на лица која та средства набављају (§ 169. крив. закона).

Деца испод 12 година не могу се кажњавати за иступне кривице, већ се имају предати родитељима или туторима да их они казне (§ 321. крив. зак.). У случају да се на улици, или иначе, нађе какво залутало дете, треба га одвести кући, ако је у могућности да исту означи, — у противном претпостављеној власти. Деци испод 14 год. не сме се без знања њихових родитеља ништа продавати, нити од њих што куповати, нити у промену и у бесцење узимати (§ 384. тач. 1. крив. зак.). Сваког оног који би се огрешио о побројане законске прописе треба доставити претпостављеној власти. Забрањује се скупљање деце око цркве у престоници приликом венчања, а нарочито викање: „изгоре кеса“. Исто тако забрањује се и бацање новаца деци у оваквим приликама (тач. 63. полицијских наредба за Београд). Деца испод 12 година не могу ступити у службу ни по допуштењу својих родитеља или старалаца. (Чл. 14. правила о односима слуга и њихових газда).

Дивљач могу ловити и по пијацама и другим јавним местима продавати само она лица, која имају ловачку карту (изузимају се трговине). Забрањено је ловљење дивљачи тровањем. Не сме се ловити и продавати ова дивљач: јелени, платани и срндаћи у времену

од 1. октобра до 15. јула; дивљи јарци од 1. децембра до 1. августа; зечеви и јаребице од 1. фебруара до 25. јуна; тетреби од 1. фебруара до конца марта; дивље кокоши од 1. јануара до 25. јула; лештарке и камењарке од 1. јануара до 25. јула; препелице и прдавци од 1. априла до 15. јула; дивље пловке од 1. марта до 1. јула; а шљуке, друпље, ждралове, лабудове, дивље гуске и све барске птици слободно је свакад ловити. Кошуте, срне и дивље козе не смеју се никако ловити (чл. 16., 19., 20. и 43. зак. о лову).

Димничар може бити само онај који је занат димничарски уредно изучио, и који од Министарства Народне Привреде добије мајсторско писмо. Димничар је дужан на сваки позив сопственика зграде доћи и димњак очистити (чл. 21. правила за димничаре и тач. 25. § 329. крив. зак.) За сваку примљену награду — таксу за рад — димничар је дужан дати признаницу. Поред овога, сваки димничар дужан је водити тачан списак свију зграда у своје реону с назначењем: колико која зграда има димњака и кад је који очишћен (чл. 15. правила за димничаре).

Димњаци на приватним зградама, које су у сталној употреби, морају се чистити сваких шест недеља једанпут, а димњаци на кафанама, механама, хлебарницама, ашченицима и другим зградама, где већа ватра гори, морају се два пута месечно чистити. За доказ да је димњак уредно очишћен служи димничарска признаница. Чишћење димњака вршиће се радним данима и пре и после подне; сваки без разлике

дужан је допустити димничару рад, кад овај буде дошао. Само у крајњем случају, услед јаких разлога, може се димничару моментано одбити чишћење али му се чишћење без одлагања мора допустити другог дана у исто време. Сопственик зграде, на којој се димњак на време не очисти, те се запали, казниће се затвором од 1 до 3 дана или новчано од 5 до 15 динара. Но ако се у овом случају докаже да је димничар долазио, па га је сопственик зграде одбио, сопственик може бити кажњен до 150 динара (тач. 24. § 329. крив. зак.). За чишћење димњака плаћају се таксе:

- а) За чишћење димњака — цилиндера — без обзира на спрат, 0.20 дин.
- б) За чишћење димњака на два спрата 0.40 дин.
- в) За чишћење шпархерда 0.40 дин.
- г) За чишћење пећи са чунковима до 2 метра 0.10 дин.
- д) За чишћење пећи са чунковима преко 2 метра 0.40 дин., и
- ђ) За испаливање димњака 1.50 дин.

Динамит се не сме ником продавати без одобрења месне полицијске власти. Продавци динамита и осталих, тако званих „распрскавајућих“ материја морају водити књиге у којима ће тачно бележити име и презиме, занимање, и место пребивања купаца, количине продатих материја, време продаје и т. д. Тако исто потребно је одобрење полицијске власти и за сваку пошиљку ових материја у друго место. (Правила Министра Унутрашњих Дела од I-IX 1883. год. П№ 9486 о руковању, употреби и

чувању динамита и других распрскавајућих материја).

Дрва засађена поред пута не смеју се сећи ни кварити (тач. 4 § 339. крив. зак. и чл. 8 зак. о унапређењу вођарства). Дрва за гориво морају бити тако сложена да нема никакве опасности ни за публику ни за раднике.

Дрварске радње у Београду могу постојати само по одобрењу Управе Града Београда. Сви дрварски трговци, који продају дрва за огрев, морају имати сталне мере за мерење ових количина дрва: од 1 м. дужине, од 1^{1/2}, 2, 3 и 4 куб. м. Трговци дрварски, који раде на велико, не смеју продавати дрва испод 1. м. дужине. Поред овога, они морају на стоваришту увек имати довољну количину сложених дрва, на један, два и четири метра, како купци не би дангубили и зебли, чекајући да им се купљена дрва сложе. (Наредба Управе Гр. Београда Бр. 35078/1903.).

Дротари не смеју своје еспапе носити и продавати по улицама и кућама. (Наредба Управе Гр. Београда од 22. августа 1904. год. Бр. 28089. и § 387. кривичног закона).

Ђ

Ђаци за иступне кривице не могу се кажњавати, већ се имају предавати школским властима, те да их ове казне по школским законима (§ 322. крив. зак.).

Ђубре се не сме палити у дворишту, на улици и у вароши у опште. Ко би ово радио, чини казнимо дело из тац. 29. § 329. крив. зак.

Бубре се тако исто не сме бацати или остављати на улици (§ 329. тач. 8. крив. зак.), нити по јавним парковима и шетницама (тач. 71. полицијских наредаба за Београд).

Е

Експлозивне материје, види **Барут** и **Динамит**.

Електричне инсталације не смеју се квати, нити се електрична струја сме противзаконо одводити и красти (§§ 221. б), 292. а) и 306. а) крив. закона).

Епидемија, види **Заразне болести**.

Еснафске радње и занати могу се самостално упражњавати само по добивеном одобрењу или мајсторском праву од занатске коморе (чл. 5, 10 и 11 закона о радњама). Противно поступање казним је по чл. 154 тач. 1. овог закона новчаном казном од 100 до 200 дин. Овом истом казном кажњавају се и власници радња који би израђивали и продавали предмете, који не долазе у обим њиховог занимања. За изрицање ових казни надлежна је полицијска власт. Ако би мајстори ма кога еснафа договорно одједанпут престали да раде свој занат као н. пр. хлебари да пеку хлеб, хотећи тиме приморати власт да им да нека права, која им не припадају, чине казним делом из § 382. тач. 1. крив. зак., које се може казнити до 30 дана затвора или до 150 динара новчано.

Еспап, сандуци и томе подобно не смеју се испред радње износити и на тај начин улице

закрчивати, или тротоар заузимати, ма и у најмањој мери (§ 329. тач. 15 крив. зак. и тач. 20. полицијских наредаба за Београд).

Ж

Ждребад, као и сва стока у опште, не сме се улицама пуштати да иде сама, већ се мора водити. Тако исто забрањено је и вођење повезаних коња и волова једно за другим по улицама београдским (тач. 13. и 28. полицијских наредаба за Београд).

Железничка пруга и њено постројење, као и сва возна средства и њихови прибори, не смеју се квати. Тако исто забрањено је бацати камење, дрва или ма какве друге ствари на железнички раван, подражавати сигнале, прекретати скретнице и у опште све оно што би возидбу спречавало. Сваког оног ко би противно радио, или који би браник железнички самовласно отворио, треба привести најближој полицијској власти (чл. 59., 60. и 62. железничко-полицијског закона). Ко би намерно железничке шине померио, или на железничкој прузи што оставио, бацио или наместио, из чега би опасност за воз могла произаћи, кажњава се по кривичном закону (§ 302. б) робијом до 10 година.

Живина намењена продаји не сме се по Београду носити на обрамицама, већ у нарочито удешеним корпама. Ко противно поступи крив је по тач. 50. полицијских наредаба за Београд и с тога га треба привести кварту, ако је личност непозната; у противном сами

доставити. За остала места важе наређења месних полицијских власти,

Животиње у опште, а нарочито оне које се употребљују за вучу и јахање, не смеју се мучити ни свирепо тући и злостављати (тач. 5. § 362 крив. зак.).

З

Забаве јавне, орфеуми, шантани, циркуси, гимнастичке продукције, излагање разних вештина и проналазака не смеју бити без одобрења месне полицијске власти. Јавне забаве и балови не смеју се приређивати по кафанама и механама за време великог поста (тач. 4. § 364. крив. зак.). Противно поступање треба доставити препостављеној власти.

Занати, види Еснафске радње.

Заразне болести. Куће у престоници, у којима влада заразна болест, обележене су, као што се зна, санитарском таблом. Да би се спречило ширење ових опасних болести, Санитетско Одељење Управе Града Београда издало је ову наредбу:

1. У заражену кућу, која је таблом обележена, не смеју се пуштати: хлебари, пекари, млекари, колачари, посластичари, воћари, пиљари, бозације алвације и у опште сви продавци дневних, животних намирница.

2. У зараженим кућама забрањено је примати посете, нарочито оних лица, која имају децу на коју се може лако болест пренети.

3. Деца или други чланови породице, који су од заразне болести оболели, не смеју никуд

из куће излазити док потпуно не оздраве и табла се са куће не скине.

4. Ако у зараженој породици има још друге здраве деце, онда се ова деца не смеју пуштати у школу, радионице и т. д. или играти и мешати се са децом из суседства, док зараза не ишчезне и табла се са куће не скине.

5. Таква породица, за време док заразна болест у њој влада, ако хоће да отпусти из службе слугу или слушкињу, дојкињу, дадиљу (бону) и т. д. мора претходно известити Физикат Управе Града Београда, да се ствари слугине дезинфикују. Исто тако мора се известити Физикат Управе Града Београда, ако се отпусти нудиља (болничарка), која је привремено узета у службу да негује болесника.

Дезинфекација се у тим случајевима врши на рачун општине београдске.

6. Заражена породица не сме у службу узимати децу, која би могла од заразне болести оболети.

7. Ако је у стану, где се заразна болест појавила, ма каква радионица, као: хлебарска, пекарска, млекарска, пегларска, кројачка, обућарска и т. д. онда се радионица мора затворити. Ако се болесник из стана, у коме је радионица, уклони било преносом у болницу, или у какав други стан, и општина изврши дезинфекацију зараженог места — стана, радионица ће се одмах отворити. За пренос болесника у какав стан мора се претходно узети одобрење од Физиката Управе Града Београда.

8. Ако старешина или ма који други члан заражене породице иде на рад у другу какву радионицу, трговину, канцеларију, школу и тд. где постоји могућност да се болест даље ра-

спростире, обуставиће рад и неће из куће излазити док у тој породици зараза влада.

9. Из заражене куће или стана не сме се никаква ствар изнети док се претходно не дезинфикује у општинском заводу за дезинфикацију. Исто тако из зараженог стана не сме се никаква ствар поклонити, или циганима и старинарима или ма коме другом лицу продати, док се дезинфикација по прописаном начину не изврши.

10. Из заражених станова не смеју се никакве ствари кроз прозор или капију на улици трести, или ђубре и нечиста вода на улици бацати и просипати.

11. Из зараженог стана не сме се нико иселити у други стан, док општина претходно све ствари не дезинфикује.

12. Исто тако не сме се нико у заражени стан уселити док општина претходно дезинфикацију зараженог стана не изврши.

13. Из зараженог стана не сме ни један члан заражене породице отпутовати, док општина претходно његове ствари не дезинфикује.

14. Таблу, којом је полицијска власт означила заражену кућу или заражени стан, не сме нико скинути без знања и одобрења полицијске власти. Ако би табле нестало без знања заражене породице, старешина те породице дужан је одмах, истога дана, известити полицијску власт (старешину кварта у коме станује).

15. За тачно извршење свих ових прописаних дужности одговоран је старешина породице. Ако се ма који члан породице огреши о ма коју од ових дужности казниће се старешина породице по § 326. крив. закона новчано

до 150 динара, а ако неће или ако нема да плати казну, онда до 20 дана затвора. Сем тога биће материјално одговоран за све последице ако их буде.

16. Ако које друго лице скине таблу са заражене куће, без одобрења полицијске власти, а старешина породице буде ову одмах известио, онда ће се по § 326. казнити само дотично лице које је таблу скинуло.

17. Ако продавци дневних намирница, којима је по тач. 1. ове наредбе улазак забрањен, уђу у заражену кућу или у заражен стан без позива ма кога од чланова заражене породице, казниће се по § 326. само ови продавци; ако је продавац дневних намирница ушао у кућу или стан заражене породице на позив ма кога члана те породице, казниће се по § 326. и старешина породице и продавац дневних намирница.

18. Сваки полицијски орган дужан је најстроже мотрити да се ова наредба тачно извршује.

Затвор, види Притвореници.

Зборови јавни могу се држати у затвореном простору без претходне пријаве власти. За зборове под ведрим небом мора се претходно власт известити. На збор нико не сме доћи под оружјем, нити се политички зборови могу држати у црквама, школама и њиховим двориштима. Органи власти моћи ће само у оном случају одржавати ред на збору, ако их сазивачи или председништво овога нарочито позову (чл. 10. и 11. зак. о зборовима и удружењима).

Зверови дивљи, па ма како да су припитомљени, не смеју се држати у вароши без одобрења Управе Београда. Тако исто не смеју се држати ни остале животиње које би својом дреком, или иначе, биле на досади суседима (тач. 17. полиц. наредба за Београд, и тац. 3. § 335. крив. закона).

Зграде ван варошког реона не смеју се подизати (§ 9. закона о местима).

Златне и сребрне ствари, види **Ствари**.

Значке жандармске. Расписом г. Министра Унутрашњих Дела ПБр. 2133. од 24. јануара 1905. год. наређено је, да жандарми морају носити своје значке кад год изиђу из касарнског круга било службено или приватним послом.

И

Игре јавне, у погледу реда на њима, подлеже надзору полицијских органа. Свако противно поступање казним је по тачки 67. полиц. наредаба за Београд.

Иконе црквене могу се продавати само тако, ако на себи носе црквени жиг са речима: „*Одобрава Краљев. Српска Мишрополија*“. Ако би се код кога продавца нашле иконе без овог жига, треба му их одузети а њега привести претпостављеној власти. (Распис г. Министра Унутр. Дела од 26. септембра 1903. г. ПБр. 26052.).

Исправе служитељске морају имати: покућари, кочијаши, рабације, ћирице, пољске слу-

ге, воденичари, механски и кафански момци, келнери, куварице, собарице, дојиље, служитељи при банкама и другим приватним заводима, возари, скелеције, лађари и аласи ако су код кога погођени, или немају самосталне радње. Трговачки помоћници, и они који по механама и кафанама под рачун раде, могу имати нарочити уговор са господарем. Ако би се ма које од ових лица нашло у служби без служитељске исправе, подлежи казни као и сам његов газда, (чл. 17. правила о односима слугу и њихових газда). Исправе се морају брижљиво чувати; по њима се не сме писати, брисати нити се смеју намерно цепати и уништавати (чл. 30. и 31. поменутих правила). Ко се ухвати под туђим именом и са туђим исправама, казниће се по тачки 1. и 2. § 341. крив. закона, а кад се код слугу нађу лажне или преиначене исправе, поступиће се с њима по § 150. крив. закона.

Ј

Јавне забаве, види **Забаве**.

Јавне игре, види **Игре**.

Јаз воденички или река која служи општој потреби, не сме се засипати или на другу страну одводити (тач. 4. § 329. крив. зак.).

Јапија се не сме на улици остављати, нити пут њоме закрчивати (тач. 15. § 329 крив. зак.).

Јендечићи, или канали поред пута или по улицама за одвођење воде и нечистоће, не

смеју се кварити ни засипати (тач. 3. § 338. крив. закона).

К

Калаузе могу имати и држати само бравари. Свако друго лице, код кога би се они нашли, подлежи казни за кривицу из тач. 9. § 382. крив. зак.

Калдрма на улици не сме се кварити и разваљивати (тач. 1. § 375. крив. зак.).

Камење се не сме бацати по улицама, туђим кућама и двориштима (тач. 11. и 12. § 329. крив. зак.). Тако исто не сме се премештати камење, које је власт поставила као извесне знаке — белеге (тач. 2. § 375. крив. зак.).

Карте и друге коцкарске игре у новац не смеју се играти по кафанама, механама и другим јавним местима. У случају да се то чини, треба карте и новац одузети а играче доставити или привести претпостављеној власти (361 крив. зак.).

Касапи, види Месари.

Касирке по кафанама или гостионицама у Београду могу бити само по одобрењу Управе Града Београда. Једном дато овако одобрење може Управа доцније одузети, ако се докаже да је лице, коме је оно дато, неморал и разврат прикривало, или му на руку ишло. Оваква одобрења важе за једну годину дана (тач. 65. полицијских наредаба за Београд). Као и собарицама, тако је и касиркама забрањено да иду по јавним шеталиштима, баштама, парковима,

у Народно Позориште, на јавне забаве, игранке, концерте и томе подобно (тач. 4. правила о регулисању проституције).

Кафане нове могу се отварати само по добивеном месном кафанском праву (§ 7. уредбе о кафанама). Кафане и кафанске баште могу бити отворене до 11 сати у вече, но у баштама, ни у ком случају не може свирати музика дуже од 10 часова у вече (тач. 60. полиц. наредаба за Београд). Кафанска врата за време службе Божје морају бити затворена, и за то се време у кафанама не сме играти: карата, билијара и т. д. За време великог поста у кафанама се не смеју приређивати јавна веселја и забаве. У кафанама се не сме блуд проводити, нити му кафеција сме на руку ићи (§ 364. тач. 2, 3, 4, и 7. крив. зак.). У кафане се не смеју примати личности на преноћиште (§ 7. уредбе о кафанама).

Кафеција може бити само онај који добије лично кафанско право.

Ако би ко без овога права отпочео упражњавати кафанску радњу, треба га доставити власти (§ 7. уредбе о кафанама).

Кирајџије нове морају се пријавити власти у року од 24 сата (§ 344. крив. зак.). Ко би у стану хтео држати женске испод 30 година, мора имати одобрење Управе Београда (тач. 65. полицијских наредаба за Београд).

Клупе по парковима и шетницама не смеју се прљати ни кварити. Под кварењем разуме се и записивање имена (тач. 68. и 71. полицијских наредаба за Београд).

Кључеви, види **Калаузи** и **Бравари**.

Ковачи, види **Бравари**.

Коже сирове не смеју се у престоници сушити, штавити, нити смештати без одобрења Управе Гр. Београда (тач. 16. полицијских наредба за Београд).

Кола се не смеју без надзора на улици остављати (тач. 33. § 329. крив. зак.). Кола празна као и путници на коњима и колима морају скренути с пута теретним колима. Кола која иду уз брдо морају онима што се спуштају с брда скренути с пута. Ако је једна страна с коњима или коњем у теснац или богаз већ ушла, друга мора сачекати док она прође (тач. 1. § 338. крив. зак.). Никаква теретна кола не могу у Београду ићи другом брзином по улицама, већ једино ходом. Код воловских кола кочијаш мора редовно водити волове за вођице, а код коњских мора седети на кочијашком месту или водити коња за оглав. Улицама: Кнез Михајловом, Краља Милановом од Калимедана до Славије и Кнез Милошевом, забрањен је пролазак свакој врсти теретних кола. Од овог правила изузима се случај при мењању станова; за тим кад се што превлачи, доноси или односи из зграда у тим улицама. С колима и коњима не сме се наилазити на тротоаре (тач. 24., 25. и 26. полицијских наредба за Београд).

Консулати, посланства и њихови чиновници у престоници, по своје међународноме положају, не подлеже надзору полицијских органа у ономе смислу у коме подлеже српски

грађани. Према овоме, жандарми не смеју улазити у зграде посланства и консулата, осим ако их чиновници ових надлештава не би тамо нарочито позвали. Тако исто не смеју против њиховог особља ништа предузимати без одобрења претпостављених.

Кордон (гранична линија) се сме прелазити само на одређеним местима. Противно поступање казимо је по тач. 3. § 341. крив. закона.

Коцка на јавним местима забрањена је (§ 361. крив. зак.).

Крађе, под којима ваља разумети свако противзаконно узимање туђих покретних ствари у циљу присвајања, морају бити предмет нарочите пажње полицијских органа. Поред тога што ће они мотрити да се у реону, који им је ради надзора поверен, ниједна крађа не изврши, њихова је дужност још да о извршеним крађама прибирају најтачније податке и изналазе њихове учioniце. Све се крађе, према начину извршења, могу у главном поделити на две велике групе: *опасне* и *просте*. Прве се кажњавају робијом а друге затвором.

Крвне мрље, као и сви остали трагови и остаци на месту извршеног злочина: отисци ногу, руку, прстију, оруђа, остаци јела, пића и т. п. морају се сачувати и одржати у непромењеном стању све до доласка полицијског чиновника. У том циљу жандарми не смеју никога пуштати на место дела нити они сами смеју ма шта предузимати пре доласка полицијског чиновника. Ако постоји опасност да трагови

буду уништени кишом, снегом, великим ветром и т. д. онда их треба покрити каквим сандуком, или великим судом, бакрачом и т. п. Ако се при руци нема сандука или суда, онда се могу употребити обичне даске, испод којих треба метнути какву подлогу да се трагови услед додира с даском не би искварили. Отисци ногу у снегу сачуваће се од топљења ако се покрију сандуком па се на овај набаца што више снега.

Кривци, види Притвореници и Спровођење криваца.

Купатила, намењена јавној употреби, не смеју се у престоници отварати без одобрења Управе Београда. Купање у отвореној реци и изван места које је зато одређено, забрањено је. Тако исто забрањено је рањавим лицима да се купају у општим базенима; даље заједничко купање мушких и женских у општим купатилима, као и свака неуљудност и неморалност. Веш за купање мора бити увек чист (тач. 9. полицијских наредба за Београд).

Л

Лажан новац, види Новац.

Лед природни не сме се непосредно метати у поједина пића, као н. пр. у бозу, лимунаду итд. За овај циљ сме се употребљавати само вештачки лед. За хлађење алкохолних пића, у која се лед не меће непосредно, као што је пиво, вино итд. може се употребљавати и обичан природан лед (наредба Управе Града Београда од 28. децембра 1900. год. Бр. 2659).

Лекови отровни не смеју се продавати без одобрења полицијске власти. Противно поступање казнимо је по § 334. крив. зак. од 50 до 150 дин.; поред тога лекови ће се одузети и продати у корист државне касе.

Лечење приватно, то јест од лица која нису лекари, забрањено је (334 а крив. закона и тац. 7. закона о уређењу санит. струке и чувању народног здравља).

Леш људски, па ма где и у ма каквом положају нађен, мора бити предмет нарочите пажње полицијског органа. Ненапуштајући никако место на коме је леш нашао, жандарм ће се постарати да о догађају извести најближу полицијску власт. Очекујући долазак чиновника, жандарм ће посматрати најближу околину и прикупљати, по могућству, податке о личности нађеног и начину његове смрти, пазећи при том нарочито да се положај нађеног леша не поремети, као и да нико не узима и не дира одело, документа и остале предмете који се налазе код и око мртваца.

Ликови скаредни и фигуре не смеју се јавно излагати нити продавати и растурати. Онога, ко би ово чинио, треба привести или доставити власти заједно са овим предметима (§ 363. крив. зак.).

Лов, види Дивљач.

Лозови страних држава, као и промесе, не смеју се продавати нити држати у циљу учешћа у игри. Ко противно чини кажњава се новчаном казном до 1000 дин. од које потказивачу и хватачу припада четвртина. Странци, који

кроз Србију путују, или се као путници у њој привремено задржавају, могу имати стране лозове ради личног учешћа у игри, али их ни пошто не смеју продавати и растурати (чл. 9. и 10. зак. о Српској Државној Класној Лутрији).

Лутрија без одобрења власти забрањена је. Ко је упражњава треба га привести или доставити претпостављеној власти (чл. 8. зак. о Кл. Лутрији).

М

Манифестације јавне и скупљање људи у гомиле у непосредној близини зграде или дворишта Народне Скупштине забрањени су. (Наредба Управе Београда од 23. априла 1911. год. Бр. 14944). Тако исто забрањене су јавне манифестације и скупљање света у гомиле у улицама: Краљ Милановој од кафане „Албаније“ до Официрског Дома, Кнез Милошевој од Војне Академије до улице Краља Милана, Краљице Наталије од Балканске до Милошеве улице, и у улици Добрињској. (Наредба Управа Бр. 37270/1911 год.).

Мере лажне не смеју се израђивати (тач. 8. § 382 крив. зак). Све мере у јавној употреби морају бити жигосане (§ § 371. и 382. крив. закона). Исто тако треба пазити и на оне који би правом мером криво мерили и на тај начин свет варали (тач. 2. § 382. крив. зак.).

Месари морају бити одевени као и сви продавци дневних намирница (види Продавци). Поред овога, они не смеју вешати месо о зидовима, већ га имају држати на нарочитим веша-

лицама, или у апаратима (тач. 46. полицијских наредба за Београд). Законом је забрањено месарима да продају покварено и смрдљиво месо, да купцима намећу више меса него што би ови тражили или да им намећу главу, цигерицу, слезину, ноге и остали дроб, и да криво мере (крива је мера онда кад на једном килограму не достаје више од 30 грама). Који би се месар огрешио о ове законске прописе или не би у свако време имао довољно и доброг меса, или би одрекао да продаје месо, на мање количине од литре, чини кривицу из § 369. крив. закона (казна је од 50 до 100 дин.). Месарске радње могу бити отворене у недељне и празничне дане до 10 часова пре подне (распис г. Министра Просвете од 5. јуна 1903. г. ПБр. 11959). По чл. 25. зак. о радњама месари су дужни известити месну полицијску власт, најмање на четири недеље у напред, о престанку упражњавања својих радњи.

Механе нове могу се отворити само по добивеном месном праву (§ 11. уредбе о механама). Због путника, који долазе на преноћиште, механе, као и хотели, могу бити отворене сву ноћ, али ни у ком случају у њима не сме бити музике, песме и ларме после 10 часова у вече. Као год у кафанама тако исто и у механама не смеју се приређивати јавна весеља и забаве за време великог поста, нити о празницима за време службе Божје врата смеју бити отворена. Играње карата, билијара, томбола и других игара, па ма то било и у пиће, или из дуга времена, за ово време — време службе — такође је забрањено. У механама се не сме блуд проводити нити му механици

смеју ићи на руку (§ 364. тач. 2, 3, 4, и 7. крив. зак.).

Механџија може бити само онај који има лично механско право. Ако би ко без овога права отпочео упражњавати механску радњу, треба га доставити власти (§ 22. уредбе о механама). Кажњавају се новчаном казном од 25 до 75 дин. (§ 372. крив. зак.) механџије које би продавале нездраво и покварено месо, непечен хлеб, нездраво и покварено пиће; даље које би пиће фарбале каквим нездравим састојцима, или би поједине артикле преко одређене таксе продавале, или у својој радњи не би имале хлеба, сена, зоби и т. д.

Млађи, види Слуге и Слушкиње.

Млеко се не сме с водом или с другим чим мешати. Забрањено је кравље млеко мешати са овчјим или козјим. Тако исто забрањено је у кисело млеко додавати разне материје (правила о уређењу млекарница и ашчаница у Београду и § 333. крив. зак.).

Млекари, види Ашчије.

Млекарнице у престоници не могу бити у истом дућану са ашчаницама, осим ако би то Управа Београда нарочито одобрила. Док се у ашчаницама могу справљати сваковрсна врућа и хладна јела, дотле се у млекарницама могу држати и продавати само ови артикли: млеко, (слатко и кисело) сир, кајмак, бутер, масло, суглијаш, сладолед, бела кафа, чај, салеп, кокице, јаја и сви млечни производи у опште. Све што је казано о ашчаницама у погледу распо-

реда одаја и чистоће, како судова тако и личности, вреди за млекарнице.

Мртвачи се не смеју из гроба ископавати нити нагрђивати (тач. 3. § 365. крив. зак.).

Музика сме свирати по кафанама и механама београдским само до 10 часова у вече. Музика певање и лармање по улицама за време ноћи сасвим су забрањени (тач. 60. и 61. полицијских наредаба за Београд). У осталим местима треба се управљати по наређењима месних полицијских власти.

Н

Надзор полицијски изриче или суд или полицијска власт над крадљивцима, разбојницима и јатацима. Личности осуђене на надзор не смеју, за све време докле им осуда на надзор гласи, удалити се изван атара места у коме живе без одобрења месне полицијске власти, нити смеју ноћу излазити из свога стана, или места које им је полицијска власт одредила за преноћиште. (У Београду ова лица ноћевају у Управи Гр. Београда). Ко би противно поступио кажњава се по § 327. тач. 6 крив. зак. затвором од 1 до 15 дана.

Надничар и у опште радник ма кога пола, који није под сталном платом, може у Београду бити само онај који од Управе Гр. Београда добије радничку књигу. Нико не сме примати у рад радника који нема радничке књиге (тач. 1. полицијских наредаба за Београд). Који пак добије радничку књигу и са њом право да може као радник радити у Бео-

граду, дужан је у свему тачно придржавати се прописа у тој књизи изложених, који гласе:

1. Нико не сме из ове књиге листове чупати или по њој брљати и писано поправљати.

2. Кад ималац ове књиге плати порезу, дужан је пореској власти дати ову књигу да му на одређеном месту у њој прибележи за које је време порезу платио.

3. Господар код кога радник ради дужан је у овој књизи на одређеном месту прибележити од када је ималац ове књиге код њега на раду.

4. Сваку промену свога стана, ималац ове књиге дужан је саопштити кварту у року од 3 дана, и овај ће му у књизи то прибележити.

Исто тако ову промену саопштиће власти и онај који стан издаје.

5. Радник, који нема радничку књигу, сматраће се као беспосличар.

6. Који учини погрешку против ових упуштава томе Управа Града Београда може одузети радничку књигу за свагда или за неко време.

7. Радничка књига може се одузети на свагда у случају осуде за дела противу личне и имовне сигурности.

8. Кад ималац ове књиге хоће из Београда да отпутује и одсели се дужан је то пријавити Управи Београда да му она радничку књигу визирира и у списак свој прибележи.

Овим се не мењају постојећи прописи о путним исправама (пасошима). Надничар који би се погодио да што уради па би од погодбе одустао, или је на време и потпуно без довољ-

ног узрока не би извршио, подлежи казни по тач. 1. § 386. крив. зак. (3 дана затвора).

Надлештва државна и општинска морају у сваком погледу бити предмет нарочите пажње полицијских органа. Кад жандарм службеним послом улази у ова надлештва не сме пушити (чл. 19. правила за вршење жандармеријске службе). Ако би жандарм, вршећи самостално дужност, имао потребу да уђе у какво војно надлештво, или касарну, моћи ће то учинити само по дозволи старешине надлештва или дежурног официра.

Неред се може произвести на ова два начина: *лармом* или *виком*, и *бојем*. И у једном и у другом случају полицијски органи дужни су прво да опомену изгреднике да са лармом престану или од боја одустану, па тек ако ови не послушају онда да их приведу или доставе претпостављеној власти (ако су људи виђени и добро познати). Без претходне опомене не може се нико казнити за неред (§ 360. тач. 2. крив. зак.).

Несрећни случајеви (догађаји) могу се поделити на три категорије: 1. оне који се тичу личности, 2. оне који проузрокују материјалну штету, и 3. оне који се односе на животиње. У првом случају жандарми ће поступити по упутствима за болеснике (види *Болесници*), а у другом и трећем случају ограничиће се само на изналазак узрока догађају и извештај претпостављеној власти.

Нечистоћа, па ма какве природе била, не сме се на улици просипати ни бацати, нити

пред туђом кућом и на јавним местима у опште остављати. Нечисто двориште, дућан, радионица, кућа, улица морају се на опомену полицијског органа очистити (тач. 8. и 10. § 329. крив. зак.).

Новац лажан, био металан или папиран, ко би правио, кажњава се робијом од 2 до 10 година. Истом казном казни се и онај који са знањем протура лажан новац (§ 145. крив. зак.). Кад жандарм наиђе на оне који праве лажне новце, стараће се нарочито да пронађе и сав алат као и материјал који се за израду фалсификата употребљује: калупе, плоче, смесе, фарбе, клишета и т. д.

Новине, књиге, брошуре, цртеже и слике, које нису забрањене, слободно је сваком растурати и продавати по јавним местима, само што малолетне продавце уредници морају пријавити месној полицијској власти (чл. 16. закона о штампи). Како на новинама и књигама тако и на свима списима и цртежима, намењеним растурању, мора стајати име и стан штампара (чл. 6. зак. о штампи). На сваком броју новина, или на свакој свесци повременог списка, мора бити штампано име одговорног уредника или његовог заступника и власника у дну или у врху листа (чл. 10. зак. о штампи). Сваки противан поступак треба доставити претпостављеном старешини.

Носач у Београду може бити само онај који за то добије одобрење од Управе Београда. Сваки носач мора носити с преда на капи број под којим му је дато одобрење за рад (т. 4. полицијских наредаба за Београд).

Нужда се не сме вршити по улицама, пијацама и јавним шеталиштима (тач. 40. полиц. наредаба за Београд) а још мање на гробовима (§ 365. т. 5. крив. закона).

О

Објаве, ма какве природе биле, само ако су штампане и растурању намењене, морају носити име и стан штампара (члан 6. зак. о штампи). Објаве приватне природе, које се лепе на куће, прозоре врата, или се по улици растурају, морају бити снабдевене таксеном марком од 0.5 дин. (тач. 8 спште таксене тарифе). Објаве полицијских или других којих власти, које су ради обнародовања јавно изложене, прилепљене, или приковане не смеју се скидати и цепати (§ 328. крив. зак.).

Обори свињски не могу постојати нигде у вароши, нити на текућој води више вароши (§ 335. тац. 2. крив. закона).

Ограде у вароши, с лица, морају бити солидно израђене од гвожђа или дрвета, укусно подигнуте и бојадисане (чл. 28. грађевинског закона).

Одлуке власти. Приликом разношења и предаје одлука појединих власти, које се јављају у облику пресуда, решења, наредаба, позива итд. у пракси се разликују 2 случаја, према томе да ли су одлуке судских или административних власти.

У првом случају све што се коме предати има, даће се на особени рецелис, који ће потписати онај коме је што предато,

Онај који предаје, написаће на рецепису словима дан и годину кад је, и место где је предаја извршена и потписаће се испод означеног места „*Предамном*“.

У другом случају, то јест ако се предају решења и одлука осталих административних власти, обично нема рецеписа већ се предаја — потврда пријема — чини на самом спроводном акту, но ипак за то и у овом случају треба словима исписати време и место предаје. Ако има рецепис ваља у свему поступити као и код судских одлука.

И у једном и у другом случају, пак, на одлуци, која се предаје, мора онај, који предају врши, означити, опет словима, дан и годину кад је предају извршио и потписати се испод тога.

Све одлуке ваља увек предавати ономе на чије име гласе — коме су адресоване — а ако се то јасно не види, онда се ваља придржавати ових правила:

а. У место јавних надлештава и удружења, предаја се има извршити њиховим старешинама.

б. У место јавних завода или фондова, предаваће се њиховом управитељу.

в. Кад се онај, коме се што предати има, не може да нађе у своме обиталишту или кад је на путу, или кад се крије, онда ће се то предати његовој жени или пунолетноме детету или укућанима.

г. Ако никога нема, или ако укућани неће да приме оно што им се предаје, онда ће се одлука прилепити на стан онога коме се што предати има, пред два сведока, али на тако видном месту да се лако може уочити.

д. Свака судска одлука мора се предати

најдаље за 4 дана, а решење о забрани првог дана по пријему.

Олуци улични и канали, који су направљени ради одвођења воде и нечистоће, не смеју се засипати ни кварити (тач. 3. § 338. кривич. закона).

Оружање људи не сме се предузимати без наређења или одобрења власти. Ко би без одобрења власти скупљао наоружане гомиле људи, или их снабдевао војним потребама, кажњава се затвором до две године, а саучесници затвором до годину дана (§ 101. казн. зак.)

Оружје: пушка, пиштољ, револвер, мач, кама, нож, боксер и т. д. не сме се у Београду носити без одобрења Управе Београда. Ова забрана не односи се на лица, која по свом положају имају право на ношење и употребу оружја, као ни на ловце са ловачком картом, при лову. Тако исто нико не сме носити нити продавати ватрена и друга оружја, у штаповима или на који други начин. (Наредба Управе Београда од 3 марта 1911 год. Бр. 8135). Оружје жандарм сме употребити у овим случајевима:

а. да одбије од себе или другог лица управљен удар;

б. да савлада ошпор који се на леп начин не може савладати;

в. да предупреди бегство опасних зликоваца кад се то не може другаче учинити (чл. 33 зак. о жандармерији).

Орфеуми у престоници могу постојати само по одобрењу Управе Гр. Београда (тач. 66. полицијских наредаба за Београд).

Осветљење електрично у Београду мора увек бити уредно. Сваку неуредност треба доставити кварту (наредба Управе Београда Бр. 27199/1913 г.).

Отров и ошровне ствари могу држати и продавати само они који имају одобрење од санитарско-полицијске власти. Отров се не сме продавати ни једној личности која нема одобрење власти да га може купити. Како они који продају тако и они који купују отров и отровне ствари морају водити нарочиту „књигу за отров и отровне ствари“, у којој морају бити уписана имена купаца и продавца, назив и количина купљеног или продатог отрова и т. д. Отров се не сме продавати приватним за тровање мишева и пацова без одобрења месне полицијске власти. Противно поступање казнимо је по чл. 24. тач. 25. зак. о уређењу санитаретске струке и по § 334. крив. зак.

П

Панораме у Београду могу постојати само по одобрењу Управе Београда (тач. 66. полицијских наредаба за Београд).

Паркови и сва јавна шеталишта у опште морају бити предмет нарочите пажње полицијских органа. По парковима, јавним шетницама и гробљима нико не сме ићи преко алеја и ван стаза, нити кидати дрвеће и цвеће, а још мање кварити клупе и друге украсе. Тако исто нико не сме по парковима и шетницама ђубрити нити по клупама размазивати и остављати предмете који могу другога испрљати. У паркове се не смеју доводити пси и, најзад,

зобрањено је по парковима и јавним шетницама спавати како дању тако и ноћу (тач. 68, 69, 71, и 72. полицијских наредаба за Београд).

Пасоши су исправе које служе за доказ исправности лица којима су издате. Према овоме, пасоше на првом месту морају имати сви странци и путници. У пракси се разликују две врсте пасоша; велики (загранични) и мали (објаве). Први се издају на дуже време (до 3 године) а други на обданицу, или најдуже за 3 дана.

Путник који би с туђим пасошем или под туђим именом путовао чини кривицу из тач. 1 § 341. крив. зак. (казна је од 8 до 30 дана затвора). Који пак начини лажан пасош или исправан пасош иреиначи, па од таквог или он сам или ко други у знању употребу учини, подлежи казни из § 150. крив. зак. (затвор до два месеца). Исто тако кажњавају се и они који узимају пасош под лажним именом или као сведоци послуже да се пасош другоме под лажним именом изда.

Певање, музика и лармање по улицама за време ноћи забрањено је (§ 360 тач. 2. крив. закона и тач. 61. полицијских наредаба за Београд).

Певачице по орфеумима и ноћним кафанама у Београду не смеју седети са гостима у истом локалу ни за време певања, ни после овога. Противно поступање казнимо је новчано од 10 до 150 динара или затвором од 1 до 20 дана. (Наредба Управе Гр. Београда од 16. новембра 1907. Бр. 46968.).

Пекари у Београду, под којима ваља разумевати продавце кифли, земичака, милихброта итд. морају бити одевени као и остали продавци животних намирница (види Продавци). Своје производе морају носити у корпама и покрити их чистим, белим платном. Као и свима другим продавцима, и пекарима је забрањено да виком по улицама нуде своје производе на продају. Они то могу чинити само обичном малом свирком, и то у времену од 8 часова пре подне па до 8 часова у вече. За противно поступање треба их привести кварту (тач. 46. и 64. полиц. наредаба за Београд).

Песме безобразне не смеју се певати, нити безобразне речи изговарати по кафанама, мехаџама, на сабору, у колу и другим јавним местима, куда свет пролази (тач. 4 § 362. крив. закона).

Петролеум може се држати у радњама само у металним судовима са славином од месинга, и то у количини до 20 литара (§ 9. правила о држању петролеума и других запаљивих материја).

Печати званичних власти смеју се израђивати само по поручбини власти. Ко би противно радио, или ко би израђене печате друге издавао, чини кривицу из тац. 7 § 382. крив. зак.

Пијаце у престоници могу бити само на одређеним местима. Пијачно време, т.ј. време докле се на пијацама може продавати, одређено је до 12 сати у подне. Од тада па до 1 сат по подне сви артикли, подложни трулежу,

морају се са пијаца уклонити. На пијацама се не могу дизати закони од сунца тако ниско да би сметали пролазницима. Предмети за људску храну морају се на пијацама држати најмање за 50 сантиметара високо од земље. Од 1. маја до 1. новембра риба се не може продавати на варошким пијацама, до једино на пијаци за рибу. На пијацама се не сме ништа кувати ни пећи без нарочитог одобрења полицијске власти. Сваки пијачни продавац мора се строго придржавати одређеног му места. Забрањује се по пијацама викати и примамљивати муштерије, као и манисање и куђење туђег еспапа. И, најзад, довођење паса на пијаце забрањено је (тач. 52. до 59. полицијских наредаба за Београд).

Пиљари не смеју на пијацама служити се кривом мером, нити смеју продавце по путевима у вароши, или изван вароши, пресретати и од њих робу прекупљивати. То они не смеју чинити ни на самим пијацама пре одређеног времена (9 и по часова пре подне, § 383. тац. 1. крив. закона).

Пиће се несме мешати или фарбати нездравим састојцима, нити покварено продаји излагати (тач. 3. § 372 крив. зак.).

Повреде тела могу бити *шешке и лаке, хошмичне и случајне*. У случају тежих телесних повреда треба поступити по упутству за болеснике (види *Болесници*), а у сваком пак случају треба најтачније изнаћи узрок повреде, а према потреби ухватити кривца.

Погачари у Београду, као и пекари, морају своје производе носити у корпама, у чисто,

бело платно увијене. Поред овога, и они у погледу одела и чистоће морају одговарати условима, прописаним за продавце дневних намирница (тач. 46 полиц. наредаба за Београд).

Подводице и подводици, под којима треба разумети лица која иду на руку блудницењу, чине кривицу из § 365. тач. 7. крив. зак. која се кажњава од 10 до 30 дана затвора. И интерес здравља и интерес јавног морала захтева да полицијски органи обраћају нарочиту пажњу на ове личности, као и на блудницење у опште.

Пожар. Прва и најглавнија дужност полицијских органа приликом пожара јесте, да одмах известе сопственика зграде, ако већ овај сам није пожар опазио. Ово ће учинити и онда, кад се пожар ноћу појави. Чим је ово жандарм учинио постараће се одмах да о пожару извести своју власт, било лично или преко најближега телефона. Пошто је ово свршио, жандарм се враћа на место пожара и предузима потребне мере за спасавање лица и имања. Чим стигну пожарници жандарм ће, ако буде потребно, одржавати ред и пазити да се поједине ствари не краду, помажући при том колико му је год могуће пожарнике. Једновремено са овим жандарм ће се старати да сазна што тачније на који се начин ватра појавила. Ако му се учини, да је пожар намерно произведен, постараће се да о томе прикупи што више података а на осумњичену личност обратиће неприметну пажњу. Свако приватно лице, које би се нашло на месту пожара, дужно је по наређењу полицијских органа притећи у помоћ ако зато има потребе (тач. 4. § 327. крив. зак.).

Позив, види Одлуке Власти.

Позориште Народно, у погледу сигурности посетилаца и реда, подлежи надзору полицијских органа. По наредби Управе Града Београда од 18. новембра 1903. год. Бр. 34413, у Народном Позоришту забрањено је: пушење (у згради позоришној и њеним просторијама изузев за овај циљ нарочито одређених одаја — бифе-а), улазак у зграду са оружјем или каквим експлозивним материјама, препродавање позоришних улазница пред зградом позоришном и у њеној непосредној близини и т. д. У самој позоришној згради забрањено је пљување по поду, звиждање, довикивање и трчање низ степенице, нагињање на ограде, и све у опште што би било опасно за гледаоце или непријатно за суседе, као и бацање и пуштање хартија, или других предмета на гледаоце, и стајање ван седишта (изузимајући позоришно особље). Свако поступање противно овој наредби казнимо је по § 326. крив. закона новчано казном од 10 до 50 дин. или затвором од 1 до 10 дана.

Позорник улични дужан је, на првом месту, упознати се добро са *местом* у коме је на служби, а за тим са *личностима* које у том месту станују. Да би овим двома дужностима одговорио, мора одмах упознати сва јавна места, знатније приватне и јавне грађевине, а нарочито место где се скупљају сумњиве личности: крадљивци, варалице, јатаци, блуднице, беспосличари, смутљивци и т. д. Поред ових, позорник мора добро познавати и све виђеније личности у повереном му месту (чл. 11. и 12. правила за вршење жандармеријске службе).

Поплава, види **Водоплав**.

Посланства, види **Конзулати**.

Посластичари београдски у погледу одела и чистоће подлеже одредбама о продавцима животних намирница. Кад своје производе по улицама продају, морају их носити у сандучићима са стакленим поклопцем (тач. 45. полицијских наредаба за Београд).

Преваре су она кривична дела, којима се лукавим и лажљивим начином наноси материјална штета појединцима. Личности, које преваре врше, називају се варалицама. Преваре у вредности до 60 дин. иступне су природе и за њихово пресуђење надлежна је полицијска власт (§ 391. крив. зак.).

Претрес стана могу вршити жандарми без наређења претпостављених само у овим случајевима:

- а) *кад је кривац на самом делу ухваћен;*
- б) *кад би по свршеном делу виком и гањањем људи за кривца означен био, и*
- в) *кад би испред власти, која га гони, бежао, па у чију кућу ушао.*

За време ноћи полицијски органи могу вршити претрес само у ова два случаја:

- а) *ако кућни старешина зове, и*
- б) *ако из куће за помоћ вичу.*

Изузетка од овога може бити само у ванредним случајевима, где би било опасности у одлагању, кад би се рецимо какав злочинац сакрио у дворишту и т. д. Но у сваком случају, приликом претреса стана треба да је присутан кућни газда, или когод од фамилије и још

два сведока. Сам претрес треба извршити на начин који ће што мање изазвати пажњу публике и са највећом пристојношћу. Свако на сртање на укућане треба избегавати, као и све што би их могло вређати и понижавати. Врата од куће, собе, ормана и т. д. само ће се онда силом отворити, ако их газда или домаћи на леп начин не отворе. Ствари које би се приликом претреса нашле, а односе се на казнимо дело, треба пописати и одузети, па доцније предати претпостављеној власти (§§ 78, 79. и 81. крив. суд. пост.).

Притвор појединих лица мора се са највећом пажњом — обазривошћу — вршити. Сила ће се употребити само према онима који се противе или покушају бегство (чл. 13. правила за вршење жандармеријске службе). Кад жандарм добије налог да какво лице приведе власти, или да га притвори, отићи ће к њему и речима: „У име закона“ позвати га да пође с њим (чл. 42. правила за вршење жандармеријске службе). Без нарочите заповести старијих смеју жандарми апсирити — притварати — у овим случајевима:

а) ако је кривац на самом делу ухваћен, или се, одмах по учињеном делу, као подозрив од власти тражи и вија, или се виком људи за кривца оглашава, или се код њега налази оружје и други подозриви предмети који показују да је казнимо дело учинио, или у истом учествовао;

б) кад повређени или оштећени или други који очевидац какво лице као кривца јасно означаје;

в) она лица за које постоје писмене потере од полицијских или судских власти, и

г) познате крадљивце, коцкаре и скитнице.

О притвору ових лица жандарм је дужан одмах известити старешину (чл. 43. правила о вршењу жандармеријске службе). Кад жандарм поједина лица као кривце хвата и власти предаје, дужан је једновремено постарати се да прикупи, сачува и власти преда и све оне ствари којима је казнимо дело извршено.

Ако жандарм има да ухвати какво лице, које врши државну или другу јавну службу, онда ће се, у мање важним случајевима, обратити старешини дотичног лица, а у ванредним случајевима, где би било опасности од бегства кривца, или би постојала могућност да још веће зло изврши, прво ће га притворити па тек онда о томе известити његовог претпостављеног (чл. 51. правила за вршење жандармеријске службе. Види опширније Спровођење Криваца).

Притвореници се не смеју тући ни злостављати, нити без одобрења власти у варош пуштати (§ 347. крив. зак.). Кад жандарм има да чува притворенике у затвореној одаји, онда ће стајати пред вратима лицем њима обрнут — чл. 52. правила за вршење жандармеријске службе (види опширније Спровођење Криваца).

Продавци животних намирница у Београду: хлебари, месари, пекари, млекари, ашчије итд, било на пијацама или ван ових; даље продавци посланица, бозе, салепе итд. било да своје производе продају по дућанима или по улицама, морају бити здрави, чисто обучени, кратко ошишани; морају поврх одела но-

сити чисту белу кецељу, која ће им покривати прса, трбух и ноге до колена. Поред овога, морају носити још и белу капу (тач. 46. полицијских наредаба за Београд).

Простирке и друге ствари не смеју се у Београду кроз прозоре и преко балкона на улицу истресати. Сваку овакву радњу треба доставити кварту (тач. 41. полицијских наредаба за Београд).

Проститутке по радњама (проститутским) као и све женске које стоје под санитарско-полицијским надзором: собарице, касирке итд. не смеју ићи на јавна места, шеталишта, баште, паркове, концерте итд.; не смеју код себе примати шегрте и ђаке, нити примамљивати мушкиње речима и знацима, нити по улицама ходати у несолидном оделу, нити се возати у отвореним колима (тач. 4. правила о регулисању проституције).

Проститутске радње могу постојати само по одобрењу месних полицијских власти. У њих се не смеју пуштати ђаци и шегрти, нити се у њима смеју точити ма каква алкохолна пића (тач. 5. правила о регулисању проституције).

Прошња, па ма она била и у виду купљења милостиње, без одобрења власти забрањена је. Све личности у опште, које би се прошњом занимале, а за то не би имале потребног одобрења, треба привести претпостављеној власти. Нарочиту пажњу треба обратити на оне који се праве болеснима, или који на себи ране отварају и ове јавно свету на углед излажу, да би само тиме што веће сажалеље побудили.

Овамо спадају и цигани који би у циљу про-
шње по кућама тумарали (тач. 6, § 362. крив.
зак.). Истом казном казне се родитељи или
стараоци, који би допустили деци да просе,
или би их сами на то упућивали (тач. 7. § 362.
крив. зак.).

Пси. Сваки београдски грађанин који хоће
да држи пса, мора га пријавити општинском
суду и узети марку, коју ће редовно пас о врату
носити. Мимо марке, сваки пас морати имати
и корпу на њушци. У кафане, јавне локале,
паркове и на пијаци пси се не смеју доводити.
Ако који грађанин опази да му је пас боле-
стан, мора то пријавити своје кварту, где ће
се наредити посматраће од стране лекара. Пси,
као и све друге домаће животиње које уједају,
боду или ногама бију, морају се држати са нај-
већом предострожношћу како не би кога по-
вредили (§ 335. тац. 5. крив. закона и наредба
Управе Града Београда од 17. марта 1908. год.
ЛБр. 1022).

Псовка, којом би се вређао јавни морал
или вера, забрањена је на јавним местима (§
362. т. 1. и 4. крив. зак.).

Путеви јавни не смеју се кварити нити за-
крчивати (§ 338. тац. 2. крив. зак.). Дрва за-
сађена поред пута не смеју се ломити и уни-
штавати (тач. 4. § 339. крив. зак.).

Пуцање, како из револвера и пушака тако
и из глуvara и пиштоља, забрањено је (§ 360.
тач. 1. крив. зак. и тац. 11. полицијских наре-
даба за Београд).

Р

Радници, види Надничари.

Радње не смеју бити отворене недељом и
на ове празнике: Богојављење, Светог Саву,
Велики Петак, Спасов дан, Преображење, Ваве-
дење, први дан Божића и о државним празни-
цима: 15. и 29. јуна. Изузетак се чини према
хлебарима, месарима, куварима (печењари и
ашчије) млекарима, воћарима, колачарима, ме-
ханџијама, кафеџијама, берберима, воскарима
и онима, који се искључиво занимају продајом
монополисаних артикала: дувана, цигара, цига-
рета, бурмута, папира, жигица, таксених мара-
ка и рачуна, али и они не смеју држати отво-
рене радње и пазаривати за време службе
Божје. Овим изузетком не могу се никако ко-
ристити мешовите радње у којима се, поред
поменутих монополисаних артикала, продају
још и други предмети. У остале празничне дане
(сем недеље и побројаних празника), који су
у шематизму црвеним словима означени, радње
морају бити затворене за време службе Божје.
(§ 364. тац. 1. 2. и 3. крив. зак.)

Ражњићи у Београду не смеју се пећи пред
механама, кафанама и другим радњама, већ
само у нарочито удешеним локалима, и то по
одобрењу Управе Београда (тач. 48. полиц.
наредба за Београд).

Ракетле се не смеју држати ни продавати
у Београду без одобрења Управе Гр. Београда.
Коме се одобри држање и продаја ракетли,
може их продавати само оним лицима, која
буду имала и показала одобрење месне поли-

цијске власти. Паљење и бацање ракетли по улицама и местима где има света, најстроже је забрањено (наредба Упр. Гр. Београда од 22. јуна 1903. год. Бр. 22744).

Распродаја нове робе по дућанима или на ма који други начин, којом се иде на то да се роба што брже на ситно распрода, може бити само по одобрењу надлежних Комора. Противно поступање казним је новчаном казном од 100 до 1000 дин., коју изричу месне полицијске власти (чл. 27, 153. и 159. зак. о радњама).

Риба се не сме у води тровати нити укварена продавати (§ 335. тач. 1. кривич. зак.). Од 1. маја до 1. новембра риба се не сме продавати на варошким пијацама, већ једино на пијаци за рибу. Забрањено је још печење и продавање рибе пред кафанамa београдским (тач. 47. полиц. наредаба за Београд).

С

Салепције у погледу чистоће, одела и викања по улицама, подлеже одредбама за продавце животних намирница (тач. 46. полициских наредаба за Београд).

Самоубиство. Чим је полициски орган сазнао да је неко самоубиство извршено, мора одмах отићи на лице места и уверити се о истинитости, па одмах затим извести свој кварт или најближу полицијску власт, али не лично, већ путем телефона или преко приватног лица. Он пак остаје на лицу места и, ако није доцне, постарати се за прву помоћ рањеном

лицу. Ако је самоубиство извршено у затвореној одаји, треба у присуству два грађанина развалити врата и с њима заједно ући, а послати одмах по лекара који је и иначе потребан ради вршења увиђаја. Ако је лице већ мртво, дужност је жандарма да пази да га не крећу с места на које је пало до доласка чиновника. У сваком случају, жандарм ће још пазити да нико не дира у одело и ствари самоубице. Ако би на столу или поред њега нашао какво писмо, узме га одмах и предати чиновнику чим овај буде дошао.

Санке, види Фијакери и Фијакеристи.

Свиње се не смеју држати ни хранити у вароши по оборима, па ма то било и за домаћу потребу. Противно поступање треба доставити кварту (§ 335. тач. 2. крив. зак.).

Скитнице су оне личности, које немају никаквог занимања, нити уредних исправа: порезнице, пасоша, служитељске исправе, радничке књиге итд. (§ 342. крив. зак.). Треба их увек приводити кварту.

Слуге и слушкиње морају се у року од 24 сата пријавити, а у року од 15 дана уписати (§ 344. крив. зак. и чл. 9. правила о односима слугу и њихових газда). Слуге се не смеју тући ни злостављати од стране газда, али и они не смеју пре времена службу напуштати (§§ 351. и 355. крив. зак.). Слуге и служавке не смеју у кућама, где служе, примати поједине личности ради блудницења (чл. 27. правила о односима слугу и њихових газда). Лица испод 16 година не могу ступити у службу

без одобрења родитеља или старалаца, а лица испод 12 год. ни по допуштењу ових (чл. 14. поменутих правила).

Снег. За време зиме сваки дужан је испред свог имања (плаца, зграде или радње) редовно чистити снег и одлуке за отицање воде. Исто тако кад је поледица сваки је дужан испред свог имања посути тротоар струготинама, песком или пепелом (тач. 32. полицијских наредаба за Београд). У осталим местима важе наређења месних полицијских власти.

Собарице по хотелима београдским могу бити само оне женске, које имају одобрење Управе Гр. Београда. Као и проституткама по радњама, исто је тако и собарицама забрањено да иду на јавна места, шеталишта, у позоришта итд. (види Проститутке).

Споменици јавни и надгробни не смеју се кварити (тач. 5. § 365. и тац. 1. § 375. крив. закона).

Спровођење криваца. Приликом спровођења криваца, жандарм мора за њима ићи на сразмерној даљини, да би их на случај бегства могао ухватити, или згодно употребити оружје на случај напада. Ниједан кривац не сме се спроводити са каквим опасним оруђем, којим би могао повредити спроводника. Према овоме, жандарм је дужан да кривца пре поласка добро претресе. Опасне кривце треба везати. Под опасним подразумевају се и они који су склони бегству. Приликом спровода кривац се не сме ни с ким разговарати, нити ће жандарм допустити да га (кривца) ко грди и злоставља. Жандарм ће нарочито пазити да кривац при-

спроводу не одбаца, уништи или другом преда какве своје ствари, или да појединим лицима не даје какве знаке. У случају незгоде у путовању, као на пр. болести или опасности за даљи спровод, жандарм ће се обратити за помоћ најближој полицијској или општинској власти. То ће исто учинити и у случају преноћишта, само што ће овом приликом обратити нарочиту пажњу на сигурност затвора. Ако жандарм спроводи више криваца, онда ће се известити који су од њих најопаснији, па ће на њих обратити нарочиту пажњу, а према потреби и везати их. Ако жандарм спроводи кривца преко какве ћуприје, на колима или железницом, мора пазити да овај не покуша бегство или самоубиство. Да би ово предупредио, он ће се старати да кривца увек има пред собом, то јест спроби себе у колима и у железници, а при прелазу преко ћуприје спроводник треба да је између ограде и лица које спроводи. И још нешто: кривцу успут, приликом спровода, не треба давати никаквог пића (чл. 37—41 правила за вршење жандармеријске службе).

Станови не смеју бити нездрави тј. влажни мрачни, сувише тесни, под земљом, без посредне везе са слободним ваздухом и у непосредној близини нужника, канала и т. д. Обитавање у оваквим становима забрањено је и закупцима и сопственицима. Ови станови не смеју се исто тако употребљавати за занатлијске и фабричке радионице, било за привремено или стално борављење људи (чл. 1., 2. и 3. правила о нездравим становима и локалима

од 26. маја 1907. год. СБр. 5777, и чл. 29. зак. о радњама).

Старинари могу куповати и продавати само оне ствари, које су претходно дезинфиковане за доказ чега служи плomba општине београдске. Ствари, означене као здраве, моћи ће набављати само по допушту полицијске власти, која ће ове ствари означити нарочитом пломбом. Старинарске радње могу се отворати само по варошима, и то само на крају вароши у нарочито одређеним улицама (члан 26. закона о радњама). Противно поступање казнимо је по чл. 33. тач. 2. санитар. закона до 150 динара новчано. Разуме се већ, да старинари не смеју продавати ни нове занатске израђевине, јер би то било бесправно упражњавање занатских радњи (чл. 154. зак. о радњама).

Ствари нађене морају се предати полицијској власти. Ко противно уради сматра се као утајач (§ 383. тач. 3. крив. зак.). Ствари, а нарочито драгоцености, не смеју се куповати од подозривих лица. Сваки је дужан да одмах извести полицијску власт ако би му какво сумњиво лице понудило на продају извесну ствар (тач. 2. и 3. § 384. крив. зак.). Старе и употребљене ствари кућне не смеју се у Београду излагати продаји, било јавном лицитацијом или из слободне руке, без одобрења Управе Београда. Ствари златне и сребрне не смеју се продавати, нити продаји излагати, ако нису жигосане државним жигом. Противно поступање казнимо је по чл. 19. зак. о контролисању чистоће злата и сребра. Све радње са оваквим стварима, пак, морају бити пријављене месној полицијској власти (чл. 8., 11. и 12. пра-

вила за извршење закона о контролисању чистоће злата и сребра). Сваки произвођач и продавац златних и сребрних ствари, дужан је приликом продаје ових, дати купцу писмено, у коме мора бити јасно изложено: 1.) фирма израђивача или продавца; 2.) име и презиме купца; 3.) шта је продато, и да ли је од злата или сребра; 4.) колико је свака ствар тешка и какве је чистоће злато или сребро; 5.) место и време продаје, и 6.) потпис онога који је ствар продао. Продавци и произвођачи, који не би дали овакво писмено, могу бити кажњени са 50 до 500 динара (члан 15. и 23. закона о контролисању чистоће злата и сребра).

Стока никаква не сме се по улицама београдским терати, већ само водити. (Тач. 13. полицијских наредба за Београд). Ко би своју стоку: коња, вола, краву, овцу, козу итд. пустио да дању или ноћу по улицама тумара, чини кривицу из § 336. крив. зак. Стока се ни у ком случају не сме на сокаку, у вароши, клати (§ 237. крив. зак.). Стока се у Београду не сме клати у циљу препродаје меса, док се претходно не плати за то прописна такса београдској општини. Ко противно ради, сматра се као кријумчар и кажњава наплатом четворогубе таксе. Овако исто кажњавају се и они који би стоку клали (клати), а не би се уверили да је такса плаћена. Приватни могу клати без таксе ситну стоку: свиње, овце, овнове, јагњад прасад итд. а за клање јунади и телади морају се пријавити општинском суду и тражити дозволу. Половина досуђене казне за кријумчарење меса припада потказивачу или хватачу. (Правила за слободно клање стоке и продају меса у Београду).

Странци су дужни пријавити се полицијској власти у року од 24 сата по доласку у престоницу (§ 344. крив. зак.). Сваког, који не би то учинио, треба доставити квартиру. Странци без исправа, без занимања или ако им је непознат начин живљења, протерују се на свагда из земље (§ 343. крив. зак.).

Т

Таљигаши у Београду могу бити само она лица, која добију одобрење од Управе Београда. Сваки таљигаш мора имати на колима, са стране, број под којим му је дато одобрење за рад (тач. 4. полицијских наредба за Београд).

Телеграфски директори не смеју се бушити, дељати или ма којим другим начином кварити. (§ 340. крив. зак.). Ко би телеграф намерно покварио (скидањем жица, ископавањем или пресецањем директа итд.) кажњава се затвором од 3 месеца до 3 године. У сваком случају одговорно лице треба ухватити и привести власти (§ 304. крив. зак.).

Тестераши у Београду морају имати дозволу Управе Београда за рад. Сваки тестераш мора при раду носити за капом, с преда, број под којим му је одобрење издато (наредба Управе Београда од 18. фебруара 1911. године Бр. 6380).

Томболе по јавним местима не смеју се играти на новац (§ 361. крив. зак. и наредба Управе Београда од 9. јануара 1904. Бр. 28

Торбареше, које се састоји у разношењу и продавању еспапа по кућама, забрањено је. Свакога, који то чини, треба привести власти (§ 387. тац. 1. крив. зак. и чл. 24. зак. о радњама).

Трава се мора чупати испред кућа, радња или плацева у престоници (тач. 39. полицијских наредба за Београд).

Трагове казнимог дела: крваво одело, оружје и све што би стајало у вези са каквим кривичним делом, треба покупити, или до најмањих ситница описати. Једновремено са овим треба се у околини што тачније известити о целој ствари, а нарочито о личностима на које би се могло посумњати да су казнимо дело извршиле, или су у вези с њим. (Чл. 30. правила за вршење жандармеријске службе. Види опширније **Крвне мрље**).

Трамваји, као јавно саобраћајно средство, подлеже надзору месне полицијске власти, у Београду: Управе и Суда Општине Гр. Београда. У њих се, ради вожње, може пуштати само онолика лица, колико има одређених места. А у њима, пак, има места и то:

а) у старим затвореним, електричним колима за 24 лица у унутрашњости кола, за 6 на предњој и 8 на задњој платформи;

б) у новим затвореним или полуотвореним, електричним колима за 24 лица у унутрашњости кола, за 9 на предњој и за 10 на задњој платформи;

в) у старим отвореним колима за по 4 лица на свакој клупи и платформи, и

г) у новим отвореним колима за по 5 лица на свакој клупи и платформи.

Чим су сва места заузета, кондуктер трамваја дужан је истаћи таблу после чега се нико не сме у трамвај пењати. Предња врата за све време вожње не смеју се отварати. Забрањено је публици за време вожње стајати на басамацима, или на даскама са стране трамваја. На задњој платформи путници могу стајати само позади, до гелендера, тако да улазак и излазак из кола буде увек слободан.

На предњој платформи увек морају бити резервисана два места за униформисане полицијске и општинске органе, који имају права на бесплатну вожњу. У трамваје се не могу примати лица са гадним и одвратним ранама, са одвећ прљавим и нечистим оделом и са другим оружјем. Исто тако не могу се ради вожње примати суманути и пијани. Ако се код кога у трамвају покажу знаци суманитости, или пијанства, кондуктер је дужан да га из кола уклони и најближем органу полицијске власти преда. Свако непристојно и неуљудно понашање у трамвајским колима забрањено је. Лица, која би се тако понашала, кондуктер је дужан претходно опоменути, па ако то не помогне, из кола их удалити и најближем полицијском органу предати. На трамвајима се не смеју носити предмети смрдљиви, прљави, запаљиви и експлозивни. Тако исто у трамвајима се не сме носити живина, риба, нити се у њих могу пси пуштати. Пљување по трамвајима забрањено је, као год и пушење у затвореним трамвајима. Чим трамвајска кола дођу на своју крајњу тачку, кондуктер је дужан да нареди да се иста почисте, проветре и седишта избришу. Сваку неуредност у трамвајском саобраћају, као и сваки важнији случај који би се на трамвајима

догодио, треба доставити кварту (наредба Управе Београда о трамвајима у Београду и београдском атару од 18. новембра 1906. год. Бр. 4303.).

Тротоари у Београду не смеју бити заузети еспапом, сандуцима и т. д. На њих нико не сме наилазити коњима, колима и велосипедом. Зими морају бити очишћени и посути струготинама, песком или пепелом. Нови тротоари морају бити избраздати (наредба Управе Београда Бр. 34893., 1903.).

Ћ

Ћевапчићи не смеју се пећи у Београду пред механама, кафанама и другим радњама. Печење се може вршити само у нарочитим локалима где Управа Београда одобри. Личности, којима се да одобрење за печење ћевапчића, ражњића и рибе, у погледу одела и чистоће подлеже одредбама за продавце дневних намирница (тач. 46. и 47. полицијских наредаба за Београд).

Ћуприје за општу употребу не смеју се кварити (тач. 4. § 339. кривич. зак.).

Ћумур се у престоници сме продавати само по одобрењу Управе Гр. Београда, и то на тржиштима и по радњама. Ношење ћумура по кућама ради продаје забрањено је. (Наредба Управе Гр. Београда од 10. октобра 1906. Бр. 37316).

У

Убиство. Под убиством закон разуме свако недопуштено дело услед кога какво лице жи-

вот изгуби, без обзира на начин и средства којима је то учињено (§ 154. кривич. зак.). При сваком убиству ваља разликовати ово двоје:

а) да ли је његов извршилац имао раније намеру да га изврши;

б) или се ова намера моментано јавила — наступила? У првом случају каже се да је убиство са предумишљајем, и као такво казни се смрћу, а у другом случају убиство је без предумишљаја, и казни се до 20 год. робије. Поред овога разликује се још: да ли је убиство хотимично или нехотично. При сваком убиству, па ма какве природе оно било, жандарми су дужни прикупити што више и што тачнијих података о његовом извршењу и, по могућству, извршиоца ухватити и власти предати.

Утврђења војна не смеју се фотографисати, скицирати и прецртавати (§ 344 а кривич. закона).

Утопљеници. Чим је какво лице извађено из воде, а има места веровању да није сасвим мртво, треба га пажљиво положити на десну страну, главу му на ниже спустити и полако му вилице отворати да би вода могла излазити. За време овога посла треба још лагано трљати и притискивати мали трбух дотичног лица, и то одоздо па на више, а тако исто и обе стране грудног коша, да би се олакшало дисање. Разуме се већ, да ће жандарм и у оваквим случајевима на првом месту извести своју власт и послати по лекара.

Ф

Фигуре скарадне и безобразне не смеју се јавно излагати, продавати, нити иначе расту-

рати. Код кога би се овакви предмети нашли треба му их одузети, а њега привести или доставити кварту (§ 363. кривич. закона).

Фијакери, намењени јавној употреби у престоници, морају бити солидно направљени, за вожњу увек сигурни, чисти и удешени да се изнутра лако могу отворати. На сваком фијакеру морају бити и с једне и с друге стране фењери, који ће светлити за све време ноћне вожње. На оба фењера, са спољне стране, и позади фијакера, испод коша, мора се налазити број фијакера, то јест број под којим је Управа Београда издала одобрење да дотични фијакер сме бити у јавној употреби. Број овај на фењерима мора бити исписан црном или црвеном бојом. Цифре, којима је број обележен, морају бити величине 5 с. м. и чисто исписане, да се лако уочити могу. Фијакери могу стајати:

- а) на фијакерским станицама;
- б) пред црквама за време чинодејствовања у њима;
- в) пред местима где се држе балови, концерти, разне забаве и свечаности, за време док ове забаве и свечаности трају. На свима тим местима фијакери ће стајати по реду, како који долазио буде, али тако да саобраћај не спречавају. На сваком другом месту задржаваће фијакера није допуштено, изузимајући на краће време, и кад је фијакерист позван ради вожње. Садање фијакерске станице ове су:

- а) на Теразијама;
- б) на Великој пијаци;
- в) на пијаци Зеленом Венцу;
- г) код Савског пристаништа;

- д) код Железничке станице;
- ђ) код споменика Кнеза Михаила, и
- е) код „Славије“.

Фијакерист може бити само онај, који на то добије одобрење од Управе Гр. Београда. Одобрење ово даје се за сваку станицу понаособ. Сваки фијакерист мора бити преко дана за све време вожње и ноћу до 12 часова на својој станици, кад год није на вожњи. Онај пак, који је за вожњу већ заузет, не сме се налазити на станици. Сви фијакеристи, кад су на својим станицама или на вожњи, морају бити једнообразно одевени — имати своју прописну униформу: блузу штофану драп боје, панталоне француског кроја, истог штофа и боје, капу или црну шубару са бројем фијакера, менчиков у виду шињела, чизме или ципеле. Поред овога, сваки фијакерист мора увек имати код себе исправан сат и исти на захтев госта свагда показати. Даље, мора имати оштампане купоне с нумером од кола и таксом за вожњу, које ће по свршеној вожњи издати гостима у место признанице, и на којима, с тога, мора бити записано, колико је и за које време на име вожње наплатио. Ово, разуме се, само у оним случајевима, кад то гости изриком захтевају. Без овог купона гост не мора вожњу платити, већ ће новац с кратким саопштењем предати позорнику. Једновремено са овим купонима, сваки фијакерист мора носити и бележник за жалбе, који је такође дужан ставити на расположење сваком госту ако би овај имао да запише какву жалбу. Тако исто он мора са собом носити правила за фијакеристе и на захтев госта кога вози ставити му их на ра-

сположење. Фијакерист не сме ни под каквим изговором одбити госта од вожње. Он то може учинити само у оном случају, ако је раније заузет и о томе има доказа (карту дотичног госта). Он се, тако исто, не сме за вожњу погађати, осим ако гост то хоће. Фијакерист не сме примати у фијакер лица оболела од заразних болести, осим ако имају дозволу од лекара да је зараза прошла, као ни лица из кућа на којима стоји санитетска објава да у њима има заразне болести. За време вожње фијакеристи не смеју пушити. Како према онима које возе, тако и према другима, морају бити учтиви и пристojни. Између себе не смеју се свађати, лармати, безобразне речи изговарати нити путнике узнемиравати. На захтев полицијског органа фијакерист мора примити у свој фијакер свако немоћно, повређено и болесно лице. Тако исто фијакерист дужан је стати с колима, кад год га полицијски орган позове или му само видљив знак да, да то учини. По вароши и варошком атару, фијакери се могу терати најбрже умереним касом и држати се десне стране пута, али тако да се тротоари и засађена дрвета не додирују. Кад фијакерист сретне или сустигне на путу публику у већој маси, као што је случај при погребима, литијама и т. д. дужан је стати и очекувати док се слободан пролаз не отвори. Што се тиче таксе за вожњу фијакериста, она износи: за прву четврт часа 1·20 дин.; за другу и трећу четврт по 0·75 дин.; за цео сат 3 динара; за вожњу до железничке и савске станице плаћа се, поред ове таксе, још и додатак од 0·80 дин. За вожњу до Топчидера и винограда на Топчидерском Брду

и обратно, кад се у путовању и задржавању проведе 2 часа, рачунајући од поласка до повратка 8 дин. За возњу до Бањичког Логора и тамошњих винограда 10 динара (само за одлазак 5 дин.). За возњу до кланице кланичког друштва за одлазак и повратак с бављењем од 1 сата 5 динара. За возњу на свадбу, у кругу вароши, за време од 2 сата, 10 динара, а за време од 4 сата 16 дин. За возњу на фијакерима са гуменим точковима, као и за возњу ноћну, плаћа се 50 од сто више од напред побројаних такса. Ноћ се рачуна од 10 сати у вече до 6 изјутра. За сваки пртљаг, који би се могао сместити у фијакеру, као ручни куфер, ручна торба и т. д. не плаћа се ништа, али за сваки већи пртљаг, као и за већи кофер, дењак и т. д. који би се понео на кочијашком седишту, плаћа се по 0·50 дин. од сваког комада. Све што је казано за фијакере и фијакеристе вреди и за санке. (Правила Управе Гр. Београда о фијакеристима). У осталим местима важе наређења месних полицијских власти.

Х

Хајдук. За хајдука сматра се онај, који се испод земаљских власти истргне или од ових одметне, тако да у земљи сам за себе или у друштву с другим самовласно живети почне, у намери да кажњива дела чини. (§ 243. крив. закона). Оглашеног хајдука слободно је сваком убити.

Хлеб јексичан, непечен и преко одређене таксе не сме се продавати (§ 372. тач. 2, 5. и 6. кривич. зак.). Хлеб се не сме ни по приват-

ним кућама, преко хлебарских момака, разносити. (Наредба суда општине града Београда од 4. новембра 1903. год. КБр. 2388 и § 326. кривичног закона). Казна је до 20 дана затвора или до 150 динара новчано.

Хлебари, у погледу чистоће и одела, подлеже одредбама за *продавце животињних намирница*. Забрањено је хлебарским момцима да месе хлебац непрописно обучени, као и да спавају у дућану или амурлуку, већ у нарочи тој, за то одређеној соби (правила Министарства Унутр. Дела о уређењу хлебарница од 14. априла 1883. год. СБр. 1327). Хлебари су дужни известити месну полицијску власт, најмање на четири недеље унапред, о престанку упражњавања својих радњи (чл. 25. зак. о радњама).

Хлебарнице у престоници могу бити само у оним зградама, које је Управа Београда прегледала и за тај циљ одобрила. Свака хлебарница мора имати пред тезгом стаклене заклоне како не би прашина и атмосферска нечистоћа на хлеб падале, а ако би се за време летњих врућина ови заклони отворили, мора се хлеб покрити чистим белим платном. Чаброви за воду морају бити са заклопцем и најчистије се држати. Забрањена је употреба пинкота и и наћви, које су изнутра лимом (тенећком) оковане. Наћве у којима се хлеб меси, морају имати уредан капак а зид, дуж и изнад њих, мора бити обложен рендисаним даскама. За осветљење хлебарница морају се употребљавати сталне (за зид утврђене) лампе. Момци се, приликом мешања хлеба, не смеју служити ручним петролеумским лампама, нити лојаним

свећама. Амбар за брашно мора бити направљен од рендисаних дасака и удешен тако да се херметички затвара, како са стране тако и озго (правила о уређењу хлебарница).

Хотели у престоници могу бити отворени сву ноћ, али после 11 часова у вече у њима не сме бити музике, песме или ларме, која би суседима и гостима досађивала (тач. 60. полицијских наредаба за Београд). У осталим местима важе наређења месних полицијских власти. Долазак и одлазак сваког лица хотелијер је дужан пријавити месној полицијској власти у року од 24 сата (§ 344. крив. зак.).

Ц

Цигани не смеју по кућама тумарати у циљу прошње (тач. 6. § 362. крив. зак.).

Цигљане могу бити само изван вароши. (§ 368. крив. зак.).

Циркуси могу постојати само по одобрењу месних полицијских власти, и у Београду по одобрењу Управе Гр. Београда (тач. 66. полицијских наредаба за Београд).

Ч

Чамци, рибарски чунови, дереглије, оранице и други подобни возови на Дунаву и Сави, морају бити нумерисани са стране бројевима, исписаним масном, белом бојом. Поред овога, они могу и смеју пристајати поред обала или на воду полазити само са оних места, која су за то одређена од стране царинске власти.

Ноћу је забрањен сваки превоз или пренос преко воде. Одмах по заласку сунца сви чамци и друга подобна превозна средства морају бити на своме одређеном месту. Изузетка може бити само за рибарске чунове и оранице, али под условом да се сопственици увек претходно јаве царинској или полицијској власти. Сваки рибар, кад је на води, мора имати рибарску књижицу оверену од стране царинарнице. Противно поступање казнимо је по § 341. крив. зак., и по §§ 171. и 162. царинског закона.

Чесме, које служе за општу употребу, не смеју се кварити (тач. 8. § 395. крив. зак.) нити се вода сме пити непосредно из чесмене цеви (тач. 41. полицијских наредаба за Београд).

Ш

Шеталишта, види Паркови.

Шећерције морају имати сандучиће са стакленим поклопцима у којима ће држати еспап за продају. У погледу одела и чистоће подлеже у свему одредбама за продавце животних намирница (тач. 66. полицијских наредаба за Београд).

Шкембићи и остали мезелуци могу се продавати у Београду само по одобрењу Управе Града Београда (наредба Управе Града Београда од 9. априла 1905. год. ЛБр. 1130).

Шпијун. Закон сматра за шпијуна свако лице које за време мира, ратне опасности или мобилизације неовлашћено чини саопштења или прибавља цртеже, описе или друга извешћа о

војним тврђавама или утврђењима или о плановима ратних операција и кретању војних трупа, или у опште о предметима и мерама, које се односе на рат и војну одбрану државе, а за које постоји интерес државе да се у тајности чувају. Ко ово врши у намери да од тога учини саопштење: у мирно доба каквој страни држави, или њеним агентима, казниће се робијом до двадесет година, а за време рата непријатељској или каквој страни држави или њеним агентима, казниће се смрћу (§ 85 а крив. зак.). Шпијун је исто тако и онај, који за време рата, ратне опасности или мобилизације објави планове ратних операција, тврђава или утврђених места или кретање трупа или у опште мере, које се односе на рат или војну одбрану државе, а за које постоји интерес државе да се у тајности чувају. (§ 85 б крив. зак.).

Шпиритус се не може држати у радњама у већој количини од 50 литара (§ 9. правила о држању петролеума и других запаљивих материја).

Штрајкови мирни, у границама закона, допуштени су. Учесницима у штрајку забрањено је да кваре и руше имовину својих послодаваца, или другога који не учествују у штрајку, и да силом или претњом спречавају рад оних својим друговима који хоће да раде. (Распис г. Министра Унутр. Дела од 14. августа 1906. год. ПБр. 17066.).

